

Kék-fehér energia

MUNKÁBA FOGTÁK A HULLÁMOKAT

Az izraeli székhelyű, Yam Pro nevű, megújuló energiával foglalkozó cég olyan technológiát fejlesztett ki, melynek segítségével az óceán hullámainak energiája elektromos árammá alakítható. Nemrégiben szerződést írtak alá Ghánában az indiai központú Shapoorji Pallonji csoporttal, melynek alapján hullámerőművet telepítenek a nyugat-afrikai, tengerparti országban. A Shapoorji Pallonji csoport üzleti konglomerátum, 60 ezer dolgozóval, évi 4,2 milliárd dolláros forgatókével.

A 180 millió dolláros projektet három éven belül fejezik majd be. Az erőmű kezdetben 10 megawatt áramot termel, ezt később 150-re emelik fel. Az izraeli Yam Pro cég forradalmi technológiájának különlegessége abban rejlik, hogy 90 százalékban szárazföldre kötött, ezért – ellentétben más, hasonló célkitűzésekkel foglalkozó vállalatok fejlesztéseivel – nem igényel nagyszámú búvárt az eszközök munkába állítása.

A cég szakembereinek állítása szerint az így előállított áram kilowattóránként 0,03 dollárba kerül, vagyis olcsóbb lesz, mint a szénből, biomasszából, vízből vagy földgázból származó, a geotermikus, a nukleáris, a szél-, illetve a napenergia.

A legnagyobb cégértékesítések

2017 MEGAÜZLETEI

Az IVC Research Center legfrissebb adatai szerint jelentősen, 19 százalékkal emelkedett az izraeli cégértékesítések értéke 2017-ben az egy évvel korábbihoz képest. Tőzsdei bevezetés, kivásárlás és egyéb vállalatértékesítési formákban 112 tranzakció zajlott le 23 milliárd dollár értékben – adta hírül a NoCamels.

A legnagyobb deal a jeruzsálemi székhelyű Mobileye eladása volt az Intelnek 15,3 milliárd dollárért. Ezt követi a Neuroderm gyógyszer cég értékesítése több mint 1 milliárd dollárért a Mitsubishi Tanabe Pharmának. Érdemes még megemlíteni, hogy az Argus Cyber Security kibevédelmi start-upot a Continental német autópári konszern vásárolta meg 430 millió dollárért.

A legtöbb tulajdonosváltás az IT és szoftvercégek (30) területén történt. Őket az internetes (24) és kommunikációs (18) vállalatok követik. Az értékesített cégek 42 százalékát amerikai és kanadai vállalatok vették meg. Huszonnyolc százalékban izraeliek között kötött meg az üzlet. Az európaiak 13 százalékban, a kínaiak pedig 3 százalékban lettek új tulajdonosok izraeli alapítású vállalatokban.

Társadalmi tiltakozás és kneszet-vita

MI LESZ A MENEDÉKKÉRŐKKEL?

A hatóságok adatai szerint jelenleg mintegy harminnégyezer afrikai menedékkérő tartózkodik Izraelben. Zömében Eritreából és Szudánból érkeztek, az egyiptomi határkerítés kiépítése, 2013 előtt jutottak be illegálisan az országba. Többnyire tel-avivi vendéglőknek és szállodákban végeznek fizikai munkát. Az izraeli kormány a kerítés felépítése után akciót indított az illegális bevándorlók kitoloncolására, azóta évente átlagosan háromezer-háromszázan távoztak önszántukból Izraelből egy őket befogadni kész afrikai országba, az izraeli hatóságoktól kapott készpénztámogatással a zsebükben.

Január végén a Kneszet belügyi bizottságának botrányba fulladó vitájában Ariye Deri belügyminiszter arról beszélt, hogy a kormány a visszatérítések ütemének megduplázását vette célba, márciustól havonta legalább hatszáz, egy év alatt pedig hétézer-kétszáz eritreai és sudáni menedékkérőt telepítenének ki Ruandába. A belügyminiszter kijelentette, hogy megállapodás született egy másik afrikai országgal arról, hogy hajlandó befogadni a kitoloncolt, vagyis nem önként távozó menedékkérőket is.

„Senkit sem a halálba küldünk, hanem egy biztonságos országba” – hangsúlyozta a bizottsági ülésen Slomo Mór-Joszeff, a népesség-nyilvántartó és bevándorlási belügyi osztály vezetője, aki korábban arról beszélt, hogy csak a fiatal, egyedülálló férfiakat telepítik vissza Afrikába, a családokat és gyermekeket nem. Mór-Joszeff a maradék majdani izraeli státuszáról nem nyilatkozott.

Előzőleg több száz orvos és egészségügyi vezető nyílt levelet juttatott el Mór-Joszeffhez – aki szakmáját tekintve ugyancsak orvos –, amelyben a menedékkérők áttelepítésének leállítására vagy lemondásra szólították fel, mert szerintük a tervbe vett lépések ellentétesek orvosi eszküjével.

Az orvosok a január közepén kezdődött, izraeli írók – köztük Amosz Oz és A. B. Yehoshua – és neves értelmiségiek által indított tiltakozóhullámhoz csatlakoztak. Ötvenegy iskolai igazgató, négy százhetven egyetemi és főiskolai oktató, ezerháromszázötven szociális munkás, holokauszt-túlélők és szervezeteik is tiltakoztak az afrikaiak áttelepítése ellen, valamint az El Al légitársaság pilótáinak egy csoportja is bejelentette, hogy nem hajlandó a repülőgépeken Afrikába szállítani őket.

Indul a Tel Aviv–Jeruzsálem gyorsvasút

MÁRCIUSTÓL HÁROM HÓNAPIG INGYEN

Izrael Katz közlekedésügyi miniszter januárban bejelentette: a Tel-Aviv–Jeruzsálem gyorsvasút március végén elindul. A szerelvények harminc perc alatt, 160 km/h sebességgel szállítják az utasokat, az egyetlen közbenső megálló a loddí Ben Gurion repülőtér alatt lesz. A hosszú évek óta épülő gyorsvasút március 30-án, Pészach előestéjén nyílik meg az utazó közönség előtt, ráadásul az első három hónapban a RávKáv kártyával ingyen vehető igénybe.

A gyorsvasút szerelvényei könnyedén küzdik le a tengerparti Tel-Aviv és a tengerszint fölött 800 méterrel fekvő Jeruzsálem közötti szintkülönbséget. Az 57 kilométeres pálya tervezőit alaposan megdolgoztatta a hegyes-völgyes terep. A völgyeken összesen 7 kilométernyi hid ível át, a leghosszabb közülük 1250 méter hosszú és 95 méter magas. A hegyekbe fűrt alagutak hossza összesen 38 kilométer.

ter, vagyis a vasút a pálya több mint felén alagútban halad. A jeruzsálemi végállomást a központi autóbusszállomással szemben, a Bin-janáj Hauma előtt, 80 méteres mélységben alakították ki.

A következő évek terveiben szerepel a föld alatti vasútvonal meghosszabbítása a jeruzsálemi városközpontig, később pedig az Óváros zsidó negyedéig. Az első hetekben olyan tömegekre számítanak, mint amilyenre csak 1967 nyarán volt példa, amikor százezrek jöttek látni a június 7-én felszabadított Óvárost és a Nyugati Falat.

külföldi & itthoni HÍREK

Azonosítás a DNS alapján

KUTATÁS AZ ELTŰNT JEMENI GYEREKEK UTÁN

Az Izrael megalakulása utáni első években, 1948 és 1954 között, gyanús körülmények között körülbelül 1500 kisbaba tűnt el, elsősorban jemeniek, de más keleti, sőt askenázi származású csecsemőknek is nyoma veszett a kórházakban, bevándorló táborokban és csecsemőotthonokban. Ezeket a gyermekeket állami segítséggel, szervezeten rabolták el biológiai szüleitől – állítja az „Elvesztett testvéreim nyomában” (2000) című könyv szerzője, Rami Covari ügyvéd, aki a témában a legnagyobb és legdokumentáltabb munkát jegyzi. Állítása szerint a gyerekeket Izraelbe és külföldre adták, miközben a szüleiknek azt mondták, hogy meghaltak, de a testeket nem adták ki, a hozzátartozók nem kaptak halotti bizonyítványt és azt sem árulták el nekik, hogy hol temették el őket.

Bár 2001-ben egy állami vizsgálóbizottság jelentést adott ki, amely szerint a gyermekek többsége valóban meghalt, a hozzátartozók továbbra is kételkednek, és folytatódik a kutatás, többek között a MyHeritage nevű izraeli start-up cég által épített DNS-adattábazis segítségével.

Idén újabb fordulópontonhoz érkezett a történet. A kneszet a főrabbinátussal egyeztetve törvényjavaslatot fogadott el, amely lehetővé teszi az eltűnt gyermekek családjainak, hogy DNS-azonosítás céljából bírósági jóváhagyást kérjenek sírhelyek megnyitására, ami egyébként vallási okokból tilos lenne. A törvényhozási lépésre azt követően került sor, hogy 400 ezer dokumentum titkosságának feloldása után sok család kezdett eltűnt gyermekének kutatásába.

A jemeni gyerekek ügyében történt már exhumálás korábban is, 1996-ban az akkori egészségügyi miniszter, Tzachi Hanegbi engedélyezte Petach Tikván tíz sírhely megnyitását DNS-mintavétel céljából.

A témáról bővebben olvashatnak a 6. oldalon található cikkünkben.

ujkelet.com

Ultraortodox túlkapas

– VAGY EGY ÚJ IZRAEL KÖR-VONALAI

A Modiin Ilit nevű közép-izraeli város ultraortodox vezetése a 2018-ra vonatkozó adónyomtatványok mellé új viselkedési szabályzatot adott a városi alkalmazottak számára, és felszólították őket, hogy írják is alá. Az ortodox rabbik által éveken keresztül összeállított „ajánlás” mostanra kötelező normává vált a városban.

A szabályrendszer teljesen elkülöníti a városházának dolgozó nőket és férfiakat, akik még egy helyiségben sem tartózkodhatnak, nem beszélhetnek egymással. Ha munkaügyben mégis egyeztetniük kellene, akkor ezt csak úgy tehetik meg, ha őket legalább egy asztal választja el egymástól. Az illendő viselkedésről szóló új követelmények szerint a városbuszain a nőknek – még a férjes asszonyoknak is a férjüktől külön – hátul kell ülniük, és nem szabad beszélgetniük. A munkahelyen tilos nem a munkavégzéssel kapcsolatos dolgokról beszélgetni, viccelődni. A férfiaknak és nőknek tilos egy asztalhoz leülni, együtt enni, tilos egymással bárhová egy koscsiban elmenniük, együtt vásárolniuk, megkínálniuk egymást. Munkaidő után a férfiak és a nők nem találkozhatnak munkahelyekben sem, tilos együtt munkába utazniuk vagy ezt megbeszélniük, tilos egymás családját meglátogatniuk, közösen kirándulniuk.

Mindezt a Teremtést követő 5778. évben, a világ egyik leginnovatívabb országában, ahol a kiváló eredményeket nők és férfiak együtt érték el.

Innováció és versenyképesség

IZRAEL AZ ÉLCSAPATBAN

2017-ben a Világ gazdasági Fórum (WEF) innovációs listáján Izrael a második helyen szerepelt, továbbá a versenyképességi rangsorban a tizenhatodik lett – és így nyolc helyet javított 2016-hoz képest. A amerikai Bloomberg magazin szerint Izrael a világ tizedik leginnovatívabb országa – a kutatás és fejlesztés terén elért eredményei, valamint high-tech vállalatainak magas száma alapján.

Az US News és a World Report is nyolcadik helyre tette Izraelt a világ leg-erősebb államai sorában. A lista háttérkutatását a Pennsylvaniai Egyetemen működő Wharton School és a BAV Group végezte 21 ezer ember bevonásával. A felmérés szerint a zsidó állam utóképes katonai erejének, kiterjedt nemzetközi kapcsolatainak, valamint erős gazdasági és politikai befolyásának köszönhetően ért el magas besorolást – olvasható az Algemeinerben.

Impresszum Főszerkesztő: **Vadász Éva** • Vezető szerkesztő: **Steiner Kristóf** • Olvasószerkesztő: **Bedő J. István, Kristóf Juli** • Korrektor: **Sebő Anna** • Képszerkesztő: **Salamon Sára** • Tördelő szerkesztő: **Dániel Zsófia** • Szerzőink: **Arje Singer, Avi Ben Giora, Balázs Ibi, Berger Gabi, Borgula András, Egervári Vera, Eldad Ilani, Fleischer Ferenc, Frank Peti, Halmos László, Halmos Sándor, Horváth-Nehab Katalin, Kádár Elza, Korányi Eszter, Krasznai Éva, Lackfi János, Nimrod Dagan, Politzer Maymon Krisztina, Róna Éva, Singer Zsuzsa, Schnapp Lea, Sivan Erush, Steiner Kristóf, Surányi J. András** • Email: **ujkelet@gmail.com** • Új Kelet online: **ujkelet.com** • Ára: 21 sékel, Eilatton: 18,50 sékel • Az Új Kelet újságot 1918-ban Kolozsváron Chaim Weisburg alapította • Felelős kiadó: **Steiner Kristóf, Salamon Sára, Vadász Éva** • Hirdetés: **+972-54-472-7472** • Információ a terjesztésről: **+972-50-528-8982** • Nyomdai kivitelezés: **Hadifusz Hechadas Kft.** • A szerkesztőség nem felel a hirdetések tartalmáért. A kéziratokat nem örzük meg és nem küldjük vissza.

Támogatás a holokauszt-túlélők gyermekeinek

A MÁSODIK GENERÁCIÓ IS SÉRÜLT

Százmillió forintot különít el a Magyarországi Zsidó Örökség Közalapítvány (Mazsók) a holokauszt-túlélők második generációja szociális és egészségügyi problémáinak megoldására. „Ez a döntés egyedülálló jelen pillanatban a világon, és remélhetőleg egy hosszú, évek óta tartó diskurzust fog lezárni” – olvasható a Mazsók közleményében.

Szabó György, a Mazsók elnöke elmondta, hogy gyógyellátásban, otthoni ápolásban, segítségnyújtásban részeshülhetnek majd az arra rászorulóak. A programot kidolgozó szakértői munkába bevonják a zsidó szeretetszolgálatot, a zsidó egészségügyi intézményeket és a holokauszt-túlélőkkel foglalkozó legjelentősebb szervezeteket. Hozzátette: a reményei szerint az év második felére

elkészülő programot a Mazsók kuratóriuma hagyja majd jóvá, és ezt követően kezdődhet a konkrét segítségnyújtás.

Világszerte komoly probléma, hogy a túlélők gyermekei sok esetben a szüleiknél súlyosabb egészségügyi, főként pszichés problémákkal küzdenek. Ezek a problémák elsősorban az 1945 és az 1960-as évek eleje között születetteket sújtják. Problémáik sok esetben megnehezítették a munkahelyük megtalálását, illetve megtartását is, így a mára jobbra nyugdíjas korosztály számára ez komoly szociális problémává is vált. A holokauszt utáni kárpótlások minden esetben csak a túlélőkre vonatkoznak, a másodgenerációra nem, ezért az ő nehézségeik kezelése világszerte foglalkoztatja a zsidó közösségeket.

Elismerések az Izrael–Szerbia Baráti Egyesületnek

ZSÁMBOKI JÓZSEF ÉS DAN REISINGER A MAGYAR AJKÚ DÍJAZOTTAK KÖZÖTT

Izrael Állam köszönetét fejezte ki Milutin Stanojevićnek, a Szerb Körtársaság Izraelben akkreditált rendkívüli és meghatalmazott nagykövetének kimagasló tevékenységéért, amellyel hozzájárult a két ország közötti kapcsolatokat megerősítéséhez. Az ezt a ténny leíró elismerő oklevelet 2017. december 26-án adták át Jeruzsálemben.

A Kneszetben tartott ünnepélyes rendezvény házigazdája Oded Forer országgyűlési képviselő, az Izrael és Szerbia közötti parlamentáris kapcsolatokat építő baráti egyesület elnöke, valamint Dan Oryan, hazánk skopjei nagykövete, a külügyminisztérium Balkánért felelős igazgatója volt.

Ez alkalommal köszönték meg a két ország kooperációját elmélyítő, szerbiai születésű izraeli személyiségeknek – köztük magyar ajkúaknak is – azt a több évtizedes szellemi-híd-építő munkát, amit kettős vagy többes identitásuk tudatában, teljes odaadással, szakmai és emberi tehetségüket latba vetve, kapcsolatrendszerük megmozgatásával végezték Izrael és Szerbia érdekében. A kitüntetettek a vészterhes történelmi időkben is a két nép közötti barátság jegyében munkálkodtak, s ez a tény reményt keltő derűlátással töltötte el a díjazottakat és az eseményen megjelent, csaknem ötvenfőnyi közönséget.

A kitüntetettek: Michael Freund újságíró, az Izrael–Szerbia Baráti Egyesület elnöke; Dan Reisinger dizájnér, tervező-grafikus, festő, szobrász; Dušan Mihalek zenetudós; Ana Šomlo Ninčić író, televíziós újságíró; Dina Katan Ben Zion költő, műfordító, irodalomtudós, továbbá

a korábbi Jugoszlávia zsidó közösségének képviselői: Miriam Steiner-Aviezer, Aleksandar Nikolić, Eliezer Papo, Ivan Ceresnjes és Milan Fogel.

Végül, de nem utolsósorban említjük e tiszteletre méltó csoport doyenjét, a nyolcvanöt esztendő, magyar ajkú Zsámboki Józsefet. Ő volt az izraeli–szerb gazdasági társaság kezdeményezője, felelőségével, Rutival együtt pedig az IMVAJ nemzetközi mesterkurzus és operagála ötletgazdája, valamint az ahhoz kapcsolódó Zsámboki-díj létrehívója.

A népszerű netanjai faipari mérnök-bürotervező és sikeres operaénekesi pályát befutott felesége 2014-ben alapította a nevével fémjelzett International Masterclasses & Zsámboki Awards of Vocal Arts, Jerusalem pénzdíjas énekversenyt. Mint mondják, minden évben vásárolhatnának egy full extrás luxus limuzint abból az összegből, amit a kultúra mecénásai-ként a művészek inspiráló támogatására és a mesterkurzust követő jeruzsálemi gálakoncert megszervezésére fordítanak, de ők így boldogok...

Kádár Elza

Visszatetszést kel-tő lengyel törvény

„NEM SZABAD ELFELEJTETNI A MŰLTAT”

Izraelben visszatetszést keltett a holokausztal kapcsolatos, vitatott lengyel törvény megszavazása, vezetői politikások holokauszttagadásnak nevezték a még elnöki aláírás előtt álló jogszabályt. Jisraeel Katz miniszter az ország var-sói nagyköveteinek konzultációra szóló, azonnali visszahívására szólította fel Benjamin Netanjahu miniszterelnököt.

„A lengyelek által elfogadott törvény súlyos, tagadja Lengyelország szerepét és felelősségét a zsidók elleni holokausztban – mondta Katz. – A politikai és a morális megfontolások engélyültségében világosan döntenie kell – tette hozzá –, a holokauszt áldozatainak emléke fellelő áll minden más meggondolásnak.”

Joáv Galant építésügyi miniszter szerint: „A hatmillió emlékezete erősebb minden törvénynél. Megőrizzük emléküket és megértjük a tanulságokat: képesnek kell lennünk megvédeni magunkat.”

Az ellenlék Cipi Livni nyilatkozatában keményen fogalmazott: a törvény megszavazása „kétszeresen is szembe-köpi Izraelt”. A zsidó népet, de még a miniszterelnököt is, aki bejelentette, hogy a törvény elfogadása előtt egyezsége jutott a lengyel kormányfóval a további konzultációról. Livni szerint Izraelnek azonnal és határozottan kell lépnie, nyilvánosságra kell hoznia dokumentumokat a holokausztban zsidók elleni bűnöket elkövető lengyelekről, s világosan meg kell üzennie: „nem szabad elfelejtetni a múltat”.

A Jad Vasem holokausztmúzeum közleményében megismételte, hogy a „lengyel haláltáborok” kifejezés kétség-telenül hibás. A haláltáborokat a németek hozták létre a náci megszállta Lengyelországban azért, hogy a „végső megoldás” keretében kiirtsák a zsidó népet. Azonban a lengyel szenátusban megszavazott törvény más elemekre is vonatkozik, amelyek „veszélyeztetik a lengyel nép szerepének szabad és őszinte megvitatását” a zsidók akkori üldözötésében. A Jad Vasem leszögezte: továbbra is támogatni fogja azokat a kutatásokat, amelyek a lengyel lakosságnak a zsidókkal szemben a holokauszt idején tanúsított hozzáállására vonatkoznak, hogy feltárják a bonyolult igazságot.

Ne legyél már ilyen!

LEGYÉL INKÁBB OLYAN – MINT ÉN

Az ember egyik legmazochistább tulajdonsága, hogy szeretetre és kalandra éhes kíváncsiság helyett becsnérelve és ítélkezve, mi több, az első vélt vagy valós rossz tapasztalat után egyenesen elutasítva, esetenként gyűlölködve szemléli mindazok életét és létét, akik nem pont olyanok, mint ő maga.

Steiner Kristóf

Az ember része a nagy egésznek, amelyet mi Univerzumnak nevezünk, így térben és időben korlátozott. Megéli önmagát, gondolatait, érzéseit, mintha valami elválasztaná a többiekétől – ez tudata egyfajta optikai csalódása. Ez a téveszme egyfajta börtön a számunkra, mely vágyaink és a minket körülvevő néhány ember iránti érzéseink korlátai közé zár bennünket. A feladatunk az, hogy megszabadítsuk magunkat ebből a börtönből azáltal, hogy kiterjesztjük a kedvességünket és magunkhoz ölelünk minden élő teremtményt és a természet egészét a maga szépségében. Senki sem képes erre teljes mértékben, de már az erre való törekvés is része a szabadulásnak, és belső biztonságérzetünk megalapozásának. – Albert Einstein

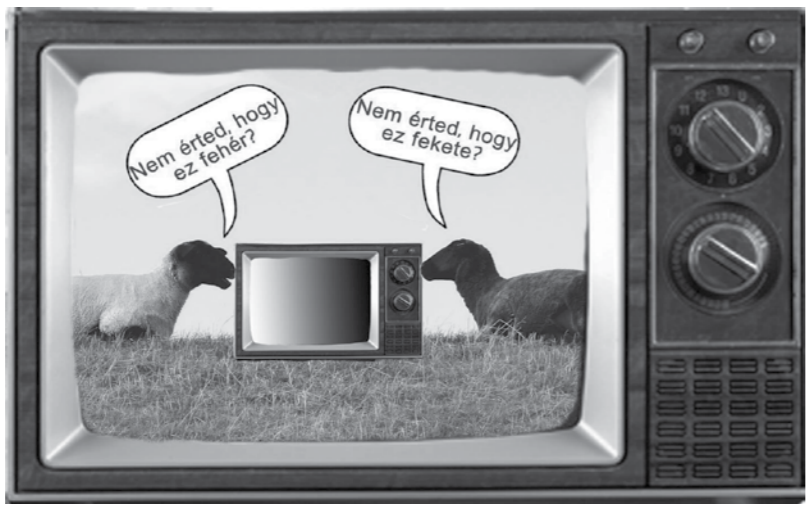
„Sziíriában háború van!” – harsogják az újságok, és míg az ország egyik fele azt harsogja: „Naná, azok már csak ilyenek, tartasuk tőlük távol magunkat”, a népesség másik fele döbbenet bámul maga elé: hogyan lehetséges, hogy az emberiség annyi szenvedés után még mindig a saját sírját ássa?

Az „okosok” persze mindentudó politológusként elemezgetik a helyzetet: „Az egész a pénz miatt van”, „Az egész a határviták miatt van” és így tovább – ám a valóságban a háborúk sosem a földért, anyagi okokból vagy határkérdések miatt törnek ki – a háttérben mindig a gyűlölködés, az elutasítás, az ismeretlenről való félelem áll. A gyűlölet ugyanis mindig talál okot arra, hogy felüsse a fejét. Ehhez még szírnek sem kell lenni. Még arabnak sem. „MÁS a bőröd színe? Idegen vagy!” „Másképp vagy zsidó? Istenkáromló, bálványimádó vagy!” „Másként gondolkodol a szabadságról, mint én? Másra szavaztál? Ostoba vagy, és nem látod át az egyértelmű helyzetet.” Pedig a helyzet valóban egyértelmű – a válaszok sosem a konkrét anyagi kérdésekben keresendők, hanem abban, hogy tiszteljük-e egymás emberi méltóságát.

Izraelben élek – lassan tíz éve –, és bár a legtöbbször tűzfészekként gondolnak ránk, én sokkal inkább tartom a térség „mini világbéke” makettjének, mint harcterének. Mert – még ha hajszálon függ is – békében élünk, mindenféle nézeteltéréseink ellenére. Az arab és zsidó kérdés már-már unalmas elemzése helyett menjünk kicsit mélyebbre. Még az askenázi-mizráhi konfliktustörténetnél, a muzulmán és keresztény arab kérdéstől is távolabb, egészen egy nagyon egyszerű ténnyig: ha mindannyian mások érdekeit helyeznénk a sajátunk elé, akkor sosem lehetne háború. Bármily bosszantóan hangzik – mert nem lehet belevonni semmiféle hibáztatást, és ha nem hibáztatunk másokat, az unalmas –, a boldogság azon múlik, hogy képesek vagyunk-e mindenben és mindenkiben meglatni a jót. Abban is, aki másként imádkozik, másféle ételeket eszik és más akcentussal beszél, mint mi.

A béke definíciója – a Zohárban és a kifutón

A Zohár azt írja: saját gondolkodásmodunk teremt meg a saját valóságunkat. Ha valaki folyton azt látja a másikban, miben tér el az illető értékrendje, szokásai, dialektusa és habitusa a sajátjától, vélhetően nem is fog egyebet megtapasztalni a másiktól – csakis negativitást. Am amikor a jó dolgokat keressük a más-

GRAFIKA SALAMON SÁRA

sikban, azonnal közelebb kerülünk egymáshoz. Ehhez pedig nem kell spirituális mélységegig ásní, de még Hebronban önkénteskedni se – elég ránézni egy tel-avivi kirakatra. Mára az európai viselet mellett az arab országokból érkező kultúrának is komoly hatása van a helyi divatra. Néhány évtizeddel ezelőtt elképzelhetetlen lett volna, hogy az askenázi zsidók a mizráhi világból ismert motívumokkal ékes ruhadarabokat viseljenek, ám mára Tel-Aviv valódi stílus-olvasztótégelyé vált: a különféle vallások követői, a más-más szociális háttérű városlakók kölcsönösen inspirálják egymást.

Még az egykor konzervatíván öltözött arab nők is aktív fogyasztói a „pláza-kultúrának”, zsidó tervezők pedig gyakran használnak fel hagyományos arabiai kelméket és újrarendelt szabásmintákat. A Nachalat Binyamin utca textiltoltait elárasztják a kelmék Damaszkuszból és Sziíriából, néhány divattervező még Gázában is varrat ruhákat. Persze a magyar hatást sem kell sokáig keresgélni Tel-Aviv divatteremténelmélt tanulmányozva. Roth Lenke a holokauszt után érkezett családjával Izraelbe, néhány évvel később Lady Leaként lett vezető tervezője az ország első számú divatexportcikkeinek, a Gottex fürdőruháknak. A komoly művészeti értéket képviselő ruhadarabokat Diana hercegnőtől Naomi Campbellen át Brooke Shieldsig számtalan híresség büszkén viselte. Hála a városot szégyelzőző fehér homokos tengerpartnak és a hét hónapra át tomboló nyárnak, a strandviselet ma is a tel-avivi tervezők egyik fő profilja. A kirakatokban, a menükártyákon, a kiállítótermekben a két pólus kiegyensúlyozza egymást: a kultúra épp annyira „európai”, mint „közeli-keleti”, és mindig nyitott még többre, legyen szó etióp zsidók, orosz bevándorlók vagy Amerikából alijázott álmódózkodó szellemi és kreatív hozományáról.

Nem lehetnénk mind drúzok?

Ám míg a művészetben minden színnek helye van a palettán, azt hiszem, a politikai, gazdasági élet és elsősorban az oktatás mind-mind vakvágány felé rohan. A mindannyiunk számára magától értetődő teljes esélyegyenlőség, a mindannyiunknak kijáró tisztességes elbírálás, az új generáció felelősségteljes felnevelése továbbra sem prioritás. Az viszont igen, hogy ki volt itt

előbb, kinek jár több – és leginkább: ki a legzsidóbb. Azt hiszem, ezért bírom annyira a drúzokat – akik se nem zsidók, se nem arabok, mégis izraeliek. Arabul beszélnek, vallásuk az iszlámból alakult ki, több mint ezer éve száműzetésben élnek eredeti otthonuktól, Libanontól távol, csak mert a kalifátus nem fogadta el tanaikat. Izraelben békében és biztonságban, többségben drúzok által lakott kisvárosokban élnek, elutasítják az anticionizmust, nagy részük szolgák is az izraeli seregben, és vallják, hogy feltétlen hűséggel tartoznak az őket befogadó országnak.

Amikor Izrael déli városai állandó rakétazáporban voltak kitéve Gázából, az északi drúz falvak összefogtak, hogy meleg ágyat és biztonságot nyújtsanak a zsidóknak. Mottójuk: „Inkább halj meg elnyomótként, mint elnyomóként.” Ugyanakkor amilyen barátságosak, olyan titokzatosak, és senkire sem próbálják ráerőltetni a saját ideológiájukat, sőt: nem is kötik mások orrára, miben hisznek. Vallásukat még a közönségen belül is homály borítja: tanaikat – „hikma”, azaz „bölcsestés” – kizárólag a beavatottak ismerhetik meg, viszont eltökélten hisznek a lélek-vándorlásban. Mi van, ha sok-sok étellel ezelőtt mind mizráhik, askenázik, cigányok, arabok voltunk, de még az is lehet, hogy – bármily tréfi is a tréfa – disznók is? Ebben a fényben egészen új értelmet nyer az „öngyűlölet” fogalma – ahogy az „idegengyűlöleté” is. A drúz finomságok egyébként hírből sem ismerik a malacot: a Kármel hegyen autózva egyenesen ki-hagyhatatlan csemege neves specialitásuk, a drúz pita.

Étel kontra élet

Végán szakácsként, itt a Kristóf's Kitchen otthon-étteremben Tel-Avivban, és szenvedélyes-hivatásos utazó-falatozóként is hiszek abban: ha valaha megvalósul a

béke a térségben, azt az étel fogja elhozni. Gyakran hallani, hogy Izrael „ellopta” a palesztinok „signature” fogásait, mint a humusz vagy a falafel, ám a valóságban jó tudni: az izraeliek jelentős része mizráhi zsidó, és Marokkóban, Tunéziában, Jemenben hasonló közel-keleti fogásokon nőtt fel, mint a palesztinok, jordánok vagy libanoniak. Ami ennél sokkal fontosabb, hogy zsidók, keresztények és ateisták egyaránt szenvedélyesen rajonganak az arabok készítette humuszért Izraelben, az askenázi, európai zsidók kifinomult kávézóiban pedig előszeretettel reggelizgetnek a mizráhiak, legyen szó zsidókról vagy arabokról. Élményt és hitet merítünk egymás gasztronómiájából és az „egymásnál töltött” időből.

Mindig elkéseredem, amikor azt látom, hogy izraeliek (vagy magyarok, vagy izraeli magyarok) egymásnak vagy éppen nekem esnek csak mert nem egyeznek az elveink. Kétfelm, hogy bárkit ismernék annyira – a közeli családtagjainkon kívül (bár sokszor kiderül: őket ismertük a legkevesbé) –, hogy egészségében bizonyosak lehessünk. Hogy ha a sors próbára teszi, megmarad gerinces embernek.

Ezért aztán ne szín, akcentus vagy vallás alapján szelektáljunk. A párbeszéd az egyetlen valódi eszköz ember és ember, askenázi és szefárd, meleg és hetero, zsidó és arab közt, hogy békét teremtsünk ebben az országban. Semmiképpen sem az, hogy mizráhofóbboká fajújunk, vagy askenázi összeesküvésről elméleteket gyártó szélsőséges alakká. Ilyenkor persze jön a kérdés: „Ha nem értesz egyet az iránnyal, amelybe az országod tart, miért nem költözöl el máshová?” A válaszom: azért, mert vallom, hogy a hovartartozás gyökerei fontosabbak, mint a hatalmat aktuálisan birtokló ballépése.

Aki nem ért egyet velem, ne fröcsögjön rám gyűlöletet – inkább üljünk le egy közös asztalhoz, és beszélgessünk. A radikálisus ebben a pillanatban nem a „fekete” vagy „fehér” kérdése, hanem egész világunkat átszövő, félelmetes tendencia. Mégsem költözhetünk egy másik bolygóra. Ehelyett a személyes környezetünkben nyitott szemmel, nyitott szívvel hangsúlyozhatjuk a „te is más vagy – te sem vagy más” elvét és fontosságát. Békét a Közel-Keletre, az egész világra, és annak minden lakójára! ■

Instagram: @whitecityboy

Zizilend TOP1

Az esti Blikk-szerű újság azt írja, a mizráhi (keleti) zenét játszó Eyal Golan délen valami csarnokban mizráhi közönségnek koncertezett. Közben rakétázás zavarta meg a települést, és az egész askenázi lakosság a csarnokba szaladt. Meghallgatták a koncertet, és megkedvelték a keleti zenét és Eyal Golant. Egy felröhöhenést megér a háborús bulvárújságról.

Zizilend.blog.hu

Én nagyon másképp gondolom...

Sokszínűsége miatt élek Izraelben, de mindig zavart, amikor a különféle úrlapokon fel kellett tüntetni az apa származási országát is. Izrael Állam fennállásának hetvenedik évében ez szerintem szükségtelen és sértő, sőt rasszista. Éppen az ilyen kérdések és a válaszokból összegyűjtött statisztikák állandósítják a problémát, vagy legalábbis lassítják a kikecmergést ebből a megkülönböztetésből.

Frank Peti

Eleve problémás a származási ország szerinti osztályozás. Az évtizedekkel ezelőtti Ázsiából, Európából, Afrikából és Amerikából érkező bevándorlók gyermekei, unokái és dédunokái már ennek az országnak a szülőit. Több mint negyedrészük „vegyes” házasságok gyermeke, az askenázi-mizráhi fogalmak nekik teljesen idegenek – és ez jó dolog.

A „mizrahim” és „askenazim” egyébként sem egységes blokkok. Mi a közös a Mea Seárimban 12 gyermekét nevelő ultraortodox askenázi apában és a tel-avivi egyedülálló askenáziában? Mi a közös a ramleli szegényegyedben élő, hat gyermekének eltartásáért a textilgyárban két műszakban dolgozó keletiben és egy Herzlia Pituachban élő gazdag hájtekesben, akinek apja Tunéziában született?

Sokaknak nem tetszik az olvasztótégely kifejezés. Az emberek nem beolvadni akarnak, hanem egymást meggyőzni és befolyásolni. Mert nincs olyanfajta kulturális hierarchia, hogy a Nyugat fent, a Kelet meg lent. Mit jelent az a keletinek, ha olyan országban nő fel, ahol a többség kevésbé civilizált alakot lát benne? A mizráhi üres szekeret volna, az askenázi megdus megakottat? A legjobb, amit a mizráhi tehet, hogy megtagadja a kultúráját és nyugati cuccokkal pakolja tele a kocsját?

Idős marokkói barátom mesélte egy iskoláskori élményét: meglátogatta apját, aki egy askenázi házban tapétázott. A házigazda csinos fiatal felesége nagy benyomást tett rá, végig rá összpontosított. A munka végeztével a nő kedvesen megkérdezte tőle, hogy honnan van a jó héber, ki tanította meg a nyelvre. Ahelyett, hogy elmondta volna neki, hogy hozzá hasonlóan ő is itt született, és ő maga is a régió legjobb oktatási intézményének volt a tanulója, elpirult örömeiben a bókra. Íme, sikerült beolvadnia.

Az olvasztótégely mindenkinek fájdalmat okoz. Talán erősnek hat a megfogalmazás, de az izraeli társadalom kicsit az áruláson alapul. Aki azt akarja, hogy izraelinek fogadják el, arra kényszerül, hogy megtagadja kultúráját és származását. E nélkül izraelisége nem kap elismerést. Meg kellett tagadnia a szüleit, a gyermeki örökséget, a nyelvet, a zenét. Az árulás belülről jellemzi a nemzetet. Az áruló és a cserbenhagyott társadalom lettünk. Lehet, hogy az izraeli társadalomban mutatkozó erkölcsi kudarcok nagy része ebből az árulásból származik?

De a legtöbb árulásra a keleti zsidók kényszerültek. A szabre sokkal inkább askenázi, mint mizráhi. Amikor az izraeli társadalom kapuihoz értek, el kellett távolítani magukról mindent: ruhákat, cipőket, ékszereket, mint egy szigorú biztonsági ellenőrzés előtt. Nehogy csipogjon valami a beléptetőkapun, ami lebuktatta vol-

na őket. Csak azután fogadták el őket, miután anyaszült mezelelné váltak. Milyen hatással van az emberre, amikor meztelenül közeledik egy pedánsan öltözött emberhez?

Az olvasztótégelyt nem szabad a pluralizmus számlájára működtetni. Nyilván egyenlő esélyeket kell adni, de például nem az oktatás egységesítése vezet az egyenlőséghez. Több keleti ismerősöm kifejezte aggodalmát, hogy az egységesítés gyakorlatilag a keletiség minden ismertetőjelének a kihalásához fog vezetni, és a mizrahikat szellemi javaik feladására fogja készíteni az askenáziak javára. Pedig a keleti kultúrában olyan gazdagság rejlik, ami még felfedezésre vár. Az nem csak a mimunából és a talizmánok csokoládésából áll.

Igaz, hogy nem ismerünk keleti Goethét vagy Einsteint, de a keresztény megszállással, minden ismertetőjelének a kihalásához fog vezetni, és a mizrahikat szellemi javaik feladására fogja készíteni az askenáziak javára. Pedig a keleti kultúrában olyan gazdagság rejlik, ami még felfedezésre vár. Az nem csak a mimunából és a talizmánok csokoládésából áll.

Igaz, hogy nem ismerünk keleti Goethét vagy Einsteint, de a keresztény megszállással, minden ismertetőjelének a kihalásához fog vezetni, és a mizrahikat szellemi javaik feladására fogja készíteni az askenáziak javára. Pedig a keleti kultúrában olyan gazdagság rejlik, ami még felfedezésre vár. Az nem csak a mimunából és a talizmánok csokoládésából áll.

„Diszkrimináljunk pozitívan!” – mondtam marokkói barátomnak, aki nem lelkesedik ettől az ötlettől. „Mi mást is ténhetnénk?” – tárta szét a karját. – Ha az izraeli elit abszolút többsége, bírók, professzorok, bankigazgatók, a Moszad és a Sin Bet parancsnokai, az összes eddigi kormány fontosabb miniszterei, a tömegtájékoztató vezetői és sok más kulcsfontosságú vezető is askenázi, mit ténhetnénk? Várjuk zsebre dugott kézzel, hogy a helyzet magától megváltozzon? Nem hiszem. A pozitív diszkrimináció rossz megoldás, amit szélsőséges helyzetekben a még rosszabb elkerülésére használnak.”

Az a tény, hogy a Munkapártban, a keletiekkel hadilábon álló Mapai utódjában, Peretz és Gabai versengtek a pártvezetői tisztért, azt jelenti, hogy komoly előrehaladást értünk el a keletiek integrációja terén. Korai lenne azt állítani, hogy teljesen megszűntek az etnikai korlátok. Még néhány generációra szükség lesz ahhoz, hogy a jelszavakon túl ez valósággá váljék. Időközben azonban – szemben az ország első 25 évével – a külső egzisztenciális fenyegetés hiánya miatt (is) éleződtek a társadalmi feszültségek.

Mindannyiunkban ott fészkel a félelem – meg sokszor a gyűlölet a másikkal, a másimlyennel szemben. Nem az a kérdés, ki rasszista, mert valamennyire mindannyian rasszisták vagyunk. A kérdés az, mennyi hajlandóság van bennünk harcolni a saját rasszizmusunk ellen. ■

Mizráhi, szefárd, askenázi. Izraeli identitásunk alappillérei, a mi nagy zsidó ősevesünk textúrája és zarnata. A három hatalmas csoportot nehéz behatárolni, meghatározni – a sokféle hagyomány, az ezernyi nyelv mind az egyedülálló hagyományainkat őrzik.

A mizráhi azt jelenti: keleti. A legkorábbi mizráhi zsidó csoportok a késő ókorban jelentek meg, a legrégebbi és legnagyobb közösség a mai Irakban (Babilónia), Iránban (Perzsia) és Jemenben volt. Ma a legtöbb mizráhi zsidó Izraelben és az Egyesült Államokban él. Ezek a közösségek – a buhariak, perzsák és így tovább – sokszor külön, máig aktív zsinagógákat tartanak fenn gyakorló tagjaiknak, ahol a rituálék, a dallamok és a kidusok során felbukkanó izek mind a régi időket idézik meg, a mesés zsidó kelet szellemét hordozzák.

Az egyedülálló mizráhi kultúra sokáig nem kapta meg a neki kijáró figyelmet – és helyét az izraeli narratívában, pedig része már helyi hétköznapjainknak. A jemeni zene Izraelben Ofra Hazával vált életünk részévé még a nyolcvanas években. Az ebanhajú diva a hagyományos hangszereket, ritmusokat és dalszövegeket keverte a poppal, könnyedén tálaiva számunkra ezt a több száz éves zenei hagyományt. Az iraki, iráni, pakisztáni, indiai, üzbeig, azeri zsidó kultúrával pedig nap mint nap találkozunk az ilyen-olyan, úton-útfélen található kis éttermekben – ahol nagyok a tányérok, van nyers hús, ahol az egymásra pakolt salátás tálak, a színes fűszerek kihagyhatatlanok, ahol nincsen enyém-tied és a hangulat reggelitől vacsoráig a tetőfokán van.

A szefárd világot sem lehet egyszerűen elintézni – Spanyolországtól Törökorszáig terjed a láthatatlan birodalmuk. A szefárd azt jelenti: spanyol. Északabbra pedig az askenázi hagyományt követők élnek, akik a Közép-, Nyugat- és Észak-Európa legnagyobb részét lefedő csoport. Az askenázi németet, illetve észak-franciát jelent. A szikár askenázi hagyományvilágot üde fuvallatként hatja át a neológia, a reform irányzat, vagy a haszidizmus varázslata. Könnyű talán összekeverni a szefárdokat a mizráhiakkal, de az askenáziakkal még inkább, mert származásilag ez a két zsidó etnikum egy. Európai. Többek közt azért működik Izraelben askenázi és szefárd főrabbi is, mert más a két csoport vallásgyakorlata, más a Tóraolvasás, a liturgia, a héber kiejtés stb.

A hosszú évek alatt Izraelbe menekítő hajókon beuszott askenázi kultúra addigi dominanciáját a menekülő mizráhi repülők és szekerrek begurulása törte meg az '50-es években. Az izraeli társadalom azóta küzd ezzel a (divyag inkább tri-jchotómiával. Ezzel az etnikai skizofréniával, a sokszor egymás nyakának eső két személyiséggel – a gögös-sznob askenázisággal és a közvetlen-durva keletiséggel.

Ofra Haza A frecha dala C slágerében úgy mutatja be a frechtát, mint a nem túl okos lányt, aki nem tud megbirkózni a hosszú szákkal. Aki nem választja meg az álmait és nem kerüli ki abból a környezetből, ahol felnőtt. Akinek a divat és zene terén olyan izlése van, amit a külföldi magazinokban lát, mindig rágózik, és rikácsol a telefonba. Sejtelve sincs arról, hogyan kéne tisztelnie a környezetét. Az énekesnő büszkén vállalta a vidám, táncoló, szórakozásra vágyó frechaságát, amivel azonban nem népszerűsítette ezt a gyakori marokkói zsidó női nevet, melynek jelentése: öröm.

Bonyolult dolgok ezek és mégis, vagy talán ezért, az izraeli sztereotípiák élnek és virulnak. Az olvasztótégely kedvező kategóriája, a „vegyes származású”, nem felel meg a hétköznapi rasszizmusnak: Izraelben a banális tények, mint a vezetéknev, a megjelenés és a lakóhely, továbbra is alaposan befolyásolják az embernek az életben rejlő esélyeit és lehetőségeit.

Ebbe a vad valóságba nyújt betekintést februári lapszámunk Nimrod Dagan családjának eltitkolt hovartartozásával, Berger Gabinak egy izraeli marokkói ünnepről szóló fotóriportjával, az Izraeli megtapasztalt Surányi J. András és Borgula András színporkáival, Krasznai Éva pszichológiai megközelítésével, Politzer Maymon Krisztina kishontos-topolos gondolataival és itt mellettem Frank Peti, az Izraelinfo.com főszerkesztője bátor elmékedésével. A kiskockákban a szép emlékü Zizilend blogot hívjuk újra életre, ezúttal nyomtatásban. Nagyra becsült hűségese szerződött továbbra is olvashatják, a Kicsi Kelet rovattal pedig új fejezetet nyitunk lapunk életében, hogy a Z generáció ifjú tagjai is olvashassanak újságot magyarul Izraelben. Az Új Kelet Nem A Régi.

Kellemes olvasást, jó morfondírozást!

Vadász Éva főszerkesztő

A jemeni gyerekek rejtélye

KIDERÜLHET-E VALAHA AZ ELTŰNÉSŰK TITKA?

Az 1950-es évek óta több mint 1000 család állította azt – főként Jemenből származó bevándorlók, de sokan a Balkánról, Észak-Afrikából és más közel-keleti országokból –, hogy a gyermekeiket elrabolták az izraeli kórházakból, és örökbe adták néha külföldre. A szándékos emberrablásokat nem tudták bizonyítani, de az érintettek soha nem nyugodtak bele a gyermekek elvesztésébe. Egy januári törvényjavaslat nyomán most újra felszínre került a kérdés.

..... Vadász Éva

Korábban három állami bizottságot is felállítottak, amelyek – legalábbis látványosan – megvizsgálták az ügyet, és arra a következtetésre jutottak, hogy a legtöbb gyermek meghalt. Más esetekről azt állították, hogy átvilágható adminisztrációs és orvosi hibák áldozatai voltak.

A hetven évvel ezelőtti ügyek feltárásához nemcsak biológiai technológia, hanem politikai döntések sora szükséges. Az izraeli törvényhozás januárban elfogadott egy törvényjavaslatot, amely lehetővé tenné az 1948 és 1970 között halálozott gyermekek családjainak, hogy bírósági jóváhagyást kérjenek a gyerekek sírjainak megnyitására DNS-hipertekésztés céljából.

VAN BIZONYÍTÉK!

A jemeni származású Varda Fuchs (67) egy DNS vizsgálatnak köszönhetően talált rá rég elveszett testvérére. Kisgyermekként fogadták örökbe az 1950-es években, és most, hogy megtalálta a biológiai rokonait, 2018 januárjában felvette a kapcsolatot velük. Varda Fuchs azt állítja, hogy a jemeni gyermekek ügyének áldozata volt.

„Éveken át próbáltam megtalálni a biológiai családomat, anélkül, hogy bármiféle dokumentum lett volna a kezemben – mondta a Haarecnek. – 40 évig kerestem őket. Nincs semmiféle bizonyíték, örökbe fogadási bizonyítvány, amit anyám aláírt volna. Ha egyszerűen elveszik a gyermekeket a szüleiktől a pénzügyi helyzetük miatt, az bűncselekmény.”

Fuchs a MyHeritage családfakutató weboldalt használta, hogy felkutatssa a rokonai elérhetőségét a DNS-minták alapján. A közelmúltban értesítették, hogy Ofra Mazort (62) azonosították be testvé-

Különös egyezések

Szinte az összes eltűnt gyermek 3 évesnél fiatalabb volt, olyan új bevándorlóké, akik kevesebb mint egy évet töltöttek az újonnan alapított Izraelben, ahova az akkori bevándorlási hullámokkal érkeztek, például a Varázsszörnyeg hadművelettel (1949–1950). Közülük szinte mindenki mizrahi zsidó leszármazottja volt – jórészt jemeni bevándorlóké. Szinte mindegyikük kórházból tűnt el, vagy amikor állítólag kórházba kerültek; a szülők többsége csupán szóbeli értesítést kapott arról, hogy a gyermek meghalt. Ha rákérdeztek gyermekük eltűnésének okára, legtöbbször hirtelen halálról beszéltek, és csak az állítólagos temetés után, amit a szülők távollétében tartottak. Ráadásul a halotti bizonyítványok nem voltak teljesek, sok szülő nem is kapott a gyermekről halotti bizonyítványt. Amikor azonban a gyermek sorkötele sora ért volna, az eltűntek szülei sorozási parancsot kaptak az Izraeli Védelmi Erőktől.

reként. A MyHeritage bátorította a jemeni származású izraelieket, hogy végezzenek DNS-teszteket, hogy próbálják megtalálni az elveszett rokonaikat. A két nővér külön-külön tette meg ezt. A szülei már nem élnek.

Mazor elmondta a Haarecnek, hogy hallott anyjának egy lányáról, de azt mondták neki, hogy meghalt. A szülők azonban mindig gyanították, hogy hazudtak nekik, és bíztak abban, hogy a lányuk még mindig él. „Varda – mondta Mazor – a család apai ágának kiköpött mása.”

Mazor biztos a dolgában. „Természetesen rosszindulatból történt – mondta. – Remélem, ez segít kimozdítani a helyéből a jemeni gyermekek történetét. Ezeket a dolgokat nyilvánosságra kell hozni.” „Szerettem volna találkozni a szüleimmel – mondta Fuchs –, amíg éltek.” De hálás az „új családjáért.”

AZ ÜGYEK DIÓHÉJBAN

A frissen megalapított Izrael gyanús eseménysorozatában – mely a jemeni gyermekekkel kapcsolatos ügyek (Parsat Jaldej Teiman) címkét kapta – 1948 és 1954 között az újonnan bevándorlók, elsősorban jemeniek kisgyermekei közül feltűnően sok tűnt el. A szülőknek a kórházban azt mondták, hogy az újszülött meghalt, de a gyermek sorsáról soha nem kaptak megbízható információkat. A szülők viszont úgy vélték, hogy gyermekeiket valójában elrabolták, eladták vagy askenázi családokhoz adták ki. Néhány esetben ezek a gyerekek sok évvel később lenyomozták a szüleiket, és szerencsés esetekben, DNS-teszttel kiderült jemeni származásuk.

Az oszmán, majd a brit mandátum alatti Palesztinában a századfordulón a jemeni közösség gazdag volt. Izrael állom 1948-as megalapítása után szinte azonnal elkezdte a menekültek befogadását, több százezer holokausztüelölt, zsidókat, akik menekültek az üldözés, az antiszemitizmus, a politikai instabilitás, a szegénység elől és a kiutasítás miatt az arab és muszlim országokból is. Ez mintegy 700.000 új bevándorlót eredményezett a muszlim világból. Következésképpen Izrael népessége 1948 és 1958 között 800 ezerrel kétmillióra emelkedett. Ebben az időszakban az ételt, a ruhát, a bútortokat meg kellett osztani, nem véletlenül lett ennek a korszaknak az elnevezése „a megszorítások időszaka”. 1948 és 1970 között körülbelül 1.151.000 zsidó menekült költözött Izraelbe. Sokan nincstelenként érkeztek, és ideiglenes táborokban, maabarotban laktak; 1952-ben több mint 200 ezer bevándorló élt ilyen sátorvárosokban.

A befogadásukat tovább nehezítette, hogy a menekültek, továbbá akik megsemmisítettek a holokausztot, a háborút, a pogromokat és az etnikai tisztogatásokat, túl sok országból származtak, túl sok nyelven beszéltek. Sokuk volt analfabéta, aki eltűvése a modern állam bürokráciájának útvesztőiben. Erőforrás sem volt elég, amikor Izrael ezzel a hatalmas beáramlással küzdött. A nagyon nagy szükség-

ben David Ben Gurion úgy érezte, köteles finanszírozni a befogadást, mégpedig a Nyugat-Németországgal kötött kártérítési megállapodással. Tette ezt annak ellenére, hogy tudta: súlyos politikai következményekkel jár, ha Izrael elfogad a holokauszttal kapcsolatos pénzbeli kártérítést.

VIZSGÁLOBIZOTTASÁGOK

A gyermekek eltűnését körülvevő homály arra a következtetésre vezetett, hogy a sok, halottként regisztrált gyermeket valójában elrabolták, és vagy Izraelben élő gazdag askenáziak, vagy külföldi zsidók fogadták örökbe őket. Az úgy az izraeli médiában egyre nagyobb nyilvánosságot kapott, és a vizsgálatok elvégzésére eddig négy bizottságot hoztak létre.

Az 1967-es Bahlul–Minkowski bizottság 342 eltűnéses esetet vizsgált meg. Megállapította, hogy közülük 316 gyermek biztosan meghalt, kettőt befogadtak, míg a többi esetben a bizottság nem tudott határozott következtetést levonni. Az igazságügy-miniszter és a rendőrség által létrehozott közbiztonsági bizottság pszichológusok, rabbik és az önkormányzati vezetők szakmai támogatásával működött. 1986-ban tette közzé a következtetéseit, melyben hivatkozott a Bahlul–Minkowski vizsgálat hiányosságaira és arra, hogy a vizsgálati jelentés állítólag előlételes.

A nyilvánosság fokozott érdeklődése nem csillapult, ezért a Samir-kormány 1988-ban egy újabb vizsgálobizottságot hozott létre, Mose Salgi igazságügyi tisztviselő vezetésével. Ez a bizottság új bizonyítékokat talált 301 gyermekről, és megállapította, hogy 65 esetben ismeretlen a gyermekek sorsa. Minden más esetben a gyerekek bizonyosan meghaltak.

A közfelháborodás csúcspontján, 1994-ben a jemeni Uzi Mesulam rabbi a jemeni zsidó közösség „fegyveres részlegét” állította fel a kertjében. Ezek elbarikádozták magukat, erőszakosan ellenálltak a rendőrségnek, és azt követelték, hogy a kormány állami vizsgálobizottságot hozzon létre az ügy tisztázására.

1995-ben, közvetlenül a Salgi-bizottság következtetéseinek nyilvánosságra hozatala után egy állami vizsgálobizottságot hoztak létre. Ez már 800-nál több esetet vizsgált meg, következtetéseit pedig 2001-ben tették közzé. Ez a vizsgálobizottság azt mondta ki, hogy a halott gyermekek száma 733, és 56 esetben nem tudott egyértelmű következtetéseket levonni.

2016 júniusában Benjamin Netanjahu miniszterelnök Tzachi Hanegbit nevezte ki, hogy felülvizsgálja a három korábbi értekezést. Az ügy újbóli megjelenése után a Haarec azt tette közzé, hogy több tucatnyi askenázi gyermek tűnt el a jemeni gyermekekhez hasonló módon.

VIZSGÁLATOK RÉGEN ÉS MOST

2017 júniusában az izraeli kormány nyilvánosságra hozta három korábbi független vizsgálat (1967, 1988 és 2001) eredményeit a gyermekek elrablásáról, a más családok általi örökbefogadásról.

A közlemény szerint jemeni bevándorlók gyermekeit nem adták át titokban más családoknak. Néhány gyermek valójában betegségben halt meg, és voltak, akiket eltemettek a szülei tájékoztatása nélkül.

Bár az eredmények azt a gyanút keltették, hogy Izrael Állam bűnrészeséget vállalt a jemeni bevándorlók gyermekének elrablásában, a nyilatkozat azt állapította meg, hogy egyes orvosok szakmai hanyagsággal lettek bűnrészesek. Ugyanis több gyermeknél vértömlesztést végeztek a jelenség feltételezhető alapszavát, mozgatórugóját. Magát a jelenséget körülbelül úgy kéne leírni, hogy felnőtt emberek gyermekien euforikus csodálkozásban törnek ki saját származásuk vélt, tudományos és dekoratív vizsgálati eredményét, miközben ugyanilyen hévvel bizonyítani próbálják érdeklődésük csupán mókás-komolytalan mivoltát. Magyarán szólva, kicsit szegénylősen bagyattellizálni igyekeznek olthatatlan kíváncsiságukat történelmi felmenőik miben- és kibenlétéről, nehogy nevetségessé vagy „vélt rasszistává” váljanak.

Magam is találkoztam a jelenséget övező napokban azzal az internetes „tudományos” teszttel, melyen a legnagyobb közösségi oldal – legalábbis magyar – résztvevői kutathatnak minden erőfeszítés nélkül őseik ösvényein. Egyszerű a dolog: csak egy arcképet küldi be a páciens, és alig tíz másodperc múlva már a képernyőn láthatja forrásközpontú összetételt. Az arcképen mindenféle kereszt- és harántvonalak hálója igyekszik megfelelni a tudományos igényeknek, és a DNS vizsgálat bizonyosságával kimutatni azt, amit kell: a rasszt. Barátaim és barátiném egész soráról derült így ki, hogy pontosan 30%-ban franciák, míg 40%-uk német. Volt, akinél a germántartalom lecsúszott 10%-ra, de azért még megvolt, ezzel szemben a szélső eluralkodni látszott. Ugyan nem értettem kristálytisztán, hogy a szélső meg mitől nem gerján. Kicsit megszeppent viszont az az ismerősöm, aki egy bizonyos, aránylag homogén és dicső keleti származási statisztikát várt az örökülmentől, erre kapott 25% „európai zsidót” és 40% vikinget. Hiába nyugtattam, hogy ki lehet azt birni, mármint azt az elenyésző 25%-ot, a vikingekről meg amúgy is azt állítják (az ő történelmi nézeteit hirdették), hogy egyet fedezték fel Amerikát az ősmagyarakkal, ezer évvel a rejtőzködő szefárd-zsidó Kolombusz (Cohn) előtt, sőt: hogy az Árpádok testőrsége is viking volt. Ugyanezek az ideológiai játszmáik meg azt állítják, hogy az „európai zsidók” (az askenáziak) nem is zsidók, hanem ogur türkök-kazarók, és az igazi zsidók, a héberek meg a már 200 körül is keresztény „éber” magyaraiak. Akkor meg mi van? Tán nem izzik a hummusz és a saksuka?

ÚJABB 17 SÍRT TÁRNAK FEL

Őskori leleteket talán könnyebb azonosítani, mint a 70 éve eltemetett babák csontjait. Az L. Greenberg Törvényszéki Orvostudományi Intézetének DNS-zsokértői Abu Kabirban (Tel-Aviv) fogják megvizsgálni a több temetőből származó csontokat – ha a törvényjavaslat keresztül megy a Kneszeten.

Dr. Nurit Bublil, a törvényszéki intézet DNS-laboratóriumának vezetője azt mondta a Jerusalem Postnak, hogy sok a nehézség az ilyen csecsemők DNS-ének azonosításában. „17 család jelentkezett a médián keresztül, de valószínűleg még sokan vannak – akár több százan. Nehéz elképzelni, hogy ilyen szörnyű dolog történt. De van egy kollégám az intézetben, aki azt mondta, hogy a bátyját elrabolták egy kórházból. Ez anyja naponta háromszor ment szoptatni. De egy nap azt mondták neki, hogy a baba meghalt. Ő mégis hitte, hogy ki lehet azt birni, mármint azt az elenyésző 25%-ot, a vikingekről meg amúgy is azt állítják (az ő történelmi nézeteit hirdették), hogy egyet fedezték fel Amerikát az ősmagyarakkal, ezer évvel a rejtőzködő szefárd-zsidó Kolombusz (Cohn) előtt, sőt: hogy az Árpádok testőrsége is viking volt. Ugyanezek az ideológiai játszmáik meg azt állítják, hogy az „európai zsidók” (az askenáziak) nem is zsidók, hanem ogur türkök-kazarók, és az igazi zsidók, a héberek meg a már 200 körül is keresztény „éber” magyaraiak. Akkor meg mi van? Tán nem izzik a hummusz és a saksuka?

A Likud képviselő, Nurit Koren által kezdeményezett törvényjavaslat szerint a rokonok kötelesek a családi bíróságoknak bizonyítékot szolgáltatni arról, hogy megalapozottan vonják kétségbe, hogy rokonai az adott helyeken vannak eltemetve. „A lépést a Rabinátus főbizottsága jóváhagyta a halottak méltóságáról döntve, olyan feltételek mellett, amelyek lehetővé teszik a jemeni gyermekek exhumálását és a genetikai vizsgálatok lefolytatását a halacha szerint.” – teszi hozzá a nyilatkozat, utalva a zsidó jog korlátozásaira, amelyek a boncolásra és a halottak maradványainak manipulálására vonatkoznak. ■

Eszkimócsavar szefárdosan

AZ FONTOS, AMINK VAN – NEM AZ, KI MIT HOZOTT BELE

Képtelenség lett volna nem észrevenni közvetlen humán környezetem hirtelen érdeklődésváltását az ünnepek befejeztével. Nem is csoda – gondoltam –, az advent-mikulás-hanuka-karácsony-szilveszter-ortodox karácsonyok majd-nem kéthónapos, többé-kevésbé ájtatos-bőjtös-vigadós eseménysorozata a legkeményebb hagyományörzőket és imapadbérleteket is a teljes szellemi és fizikai kimerülés szélére sodorta.

..... Surányi J. András

Mi sem természetesebb tehát: kezdjük frissen, új ötletekkel, feladatokkal és fogadalmakkal az új évet! Tervezzük magunkat újra! Fedezzük fel magunkban a mélyekben rejtőzködőt, lényünk mély kútja fenekén szerényen meghúzódó, eddig nem hasznosított minőségi forrásokat, hozzuk őket a felszínre, mutassuk meg nekik a világot. Ezt kellett legalábbis megfogalmaznom, mint a jelenség feltételezhető alapszavát, mozgatórugóját. Magát a jelenséget körülbelül úgy kéne leírni, hogy felnőtt emberek gyermekien euforikus csodálkozásban törnek ki saját származásuk vélt, tudományos és dekoratív vizsgálati eredményét, miközben ugyanilyen hévvel bizonyítani próbálják érdeklődésük csupán mókás-komolytalan mivoltát. Magyarán szólva, kicsit szegénylősen bagyattellizálni igyekeznek olthatatlan kíváncsiságukat történelmi felmenőik miben- és kibenlétéről, nehogy nevetségessé vagy „vélt rasszistává” váljanak.

Magam is találkoztam a jelenséget övező napokban azzal az internetes „tudományos” teszttel, melyen a legnagyobb közösségi oldal – legalábbis magyar – résztvevői kutathatnak minden erőfeszítés nélkül őseik ösvényein. Egyszerű a dolog: csak egy arcképet küldi be a páciens, és alig tíz másodperc múlva már a képernyőn láthatja forrásközpontú összetételt. Az arcképen mindenféle kereszt- és harántvonalak hálója igyekszik megfelelni a tudományos igényeknek, és a DNS vizsgálat bizonyosságával kimutatni azt, amit kell: a rasszt. Barátaim és barátiném egész soráról derült így ki, hogy pontosan 30%-ban franciák, míg 40%-uk német. Volt, akinél a germántartalom lecsúszott 10%-ra, de azért még megvolt, ezzel szemben a szélső eluralkodni látszott. Ugyan nem értettem kristálytisztán, hogy a szélső meg mitől nem gerján. Kicsit megszeppent viszont az az ismerősöm, aki egy bizonyos, aránylag homogén és dicső keleti származási statisztikát várt az örökülmentől, erre kapott 25% „európai zsidót” és 40% vikinget. Hiába nyugtattam, hogy ki lehet azt birni, mármint azt az elenyésző 25%-ot, a vikingekről meg amúgy is azt állítják (az ő történelmi nézeteit hirdették), hogy egyet fedezték fel Amerikát az ősmagyarakkal, ezer évvel a rejtőzködő szefárd-zsidó Kolombusz (Cohn) előtt, sőt: hogy az Árpádok testőrsége is viking volt. Ugyanezek az ideológiai játszmáik meg azt állítják, hogy az „európai zsidók” (az askenáziak) nem is zsidók, hanem ogur türkök-kazarók, és az igazi zsidók, a héberek meg a már 200 körül is keresztény „éber” magyaraiak. Akkor meg mi van? Tán nem izzik a hummusz és a saksuka?

A jelenség átvilágítása végett úgy gondoltam, helyes lenne saját részvételem is ebben a néplelekkel libikókázó piramisjátékban. Amúgy is abban a korban érzem magamat, amikor összegzi az ember a megtett és a tervezett, az érvényesült

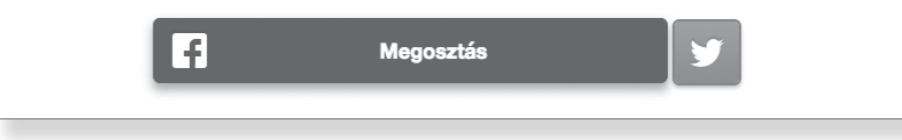
Fénykép alapján milyen DNS-sel rendelkezel? Tivadar, íme a származásod!

Francia	22%
Görög	28%
Amerikai őslakos	17%
Viking	33%
Összesen	100%

Elkészült az elemzésünk. Valóban nagyon érdekes! Úgy tűnik, hogy az őseid a világ sok különböző területéről származnak. Bárnan átutaztak a világot, hogy új lehetőségeket és kalandokat keressenek. A te DNS-edben is bizonyára ugyanez az ambiciózus és bátor hozzáállás mutatkozik meg!

Ne felejtse el MEGOSZTANI az eredményt, hogy a családod is láthassa!

beleső adottságait és a nem felismert tehetségeket. Szóval, hogy ki ez az ember a tüköben.

Kerestem hát egy aránylag jól értelmezhető képet, melyről Horthy és útlejtársai szílel szemben kétszáz méterről is megállapították volna, hogy egy szabadon kirabolható és Dunába lőhető, esetleg kitoloncolható kazárbankár vagyok. A képet méregetve felmerült bennem a gyanú, hogy most én szintén ennek a teljesen fölösleges, csak kattintásokat gyűjtő hülyeségnek dőlök be, de megnyugtattam magam, hogy én (ellentétben a többiekkel) tudatos, minden hamis elvárás nélkül, kizárólag elemző és leleplező céllal fogom az ábrázolást megvizsgálni. Az is eszembe jutott, hogy legénykoromban még az akkor divatos hosszú hajam volt, a hozzá tartozó betyáros harcsubajusszal, és 55 kiló voltam a vasággal együtt. Vajon ezt hogy kezeli a nagyokos rendszer? Na, meg az is érdekelne, mit ért a rendszer „európai zsidón” alatt, az mi?

Hetven évvel a II. Izrael megalakítása után, amikor szabad mozgása van a zsidóságnak, és a földrészek és történelem héberei mind találkoznak a reálisban létező Árcsban, mennyire van jogosultsága – eltekintve az állampolgárságtól – fajtáakra szétszortoztorni a népet, mert ez már a történelmi időkben sem jött igazán össze.

Szászrégeni nagyapám szépapja még a galíciai Leskóban élt. Az itteni kille kuriozuma abban rejlett, hogy nem askenázi volt, hanem Lengyelországban párját ritkító, ladino nyelvű szefárd, az ottani zsinagóga is egy különlegesség. A kisváros aztán feltöltődött más zsidó közösségekkel, elsősorban haszidokkal. Bóklásztam én a leskói zsidó temetőben ósokat kutatgatva, de akkor is csak efféle böher-falkákkal futottam össze. Amikor Galícia a Habsburgokhoz került, és II.

József kötelező nyelvrendelete alapján német neveket kényszerítettek a zsidókra, az eredetileg Abraham Israel, Levita lévén, Schullerré (a sil levitája) avanszált, és mint olyan: „askenáziásodott”. Szászrégenben ez már kérdés sem volt, mert már mindenki a jiddist és magyart beszélte a ladino-lengyel helyett. Bácska-Bánát térségében is előfordult gyakorta hasonló eset, mert a szomszéd Szerbiában és Bosnyákországban szefárdok éltek, akiket a törökök telepítettek ide. Anyám délvidéki családja (de a benne előforduló Hollander is csak ennek fényében értelmezhető).

Kezdődhetett tehát a kísérlet három fotóval, a következő korokból: 20, 26 és 60 éves. És jöttek szép sorjában az eredmények is, melyek messze túlmutattak a kis porfészek Leskón vagy Szabadkán, új perspektívákat nyitva az önismeret délibábos horizontján. A következő megker-dő-je-lez-he-tet-len adatokkal lettem gazdagabb: húszéves koromban még nem voltam zsidó, viszont nagyon görög (45%), 34%-ban kínai és 16%-ban ír. Az 5% franciát csak azért említem, mert a későbbiekben lesz jelentősége.

Ármedé 26 évesen fordul a kocka! Ekkor már 19%-ban vagyok francia, de mélyebben érzem, hogy az olasz kerekedik bennem felül (31%), mert rühellem a francia konyhát. És tessék, csak kibukott 16%-kal a káldeus szefárd-askenázi héberségem is végre! És végezetül, amit mindig állítottam (de a környezetem nem vett komolyan, főleg családom, pedig nekik kellett volna a legjobb tudni), amikor kérdőre vontak, ti, hogy normális vagyok-e novemberben a Dunán kajakozni, ráadásul még bele is fordulni? Igen, 34% eszkimó! Németországi és osztrák tanulmányaim és hosszas tartózkodásaim, úgy látszik, komolyan átgyúrtak 60 éves koromra, és a 10 év Izrael is megmutat-

ta hatását: a német elem 5%, a francia – Báruch háSém – eltűnt, de nagyon előretört a Dél! 45% görög és már nagyon „európai zsidó” 19%-al, ám sajnos mindez az eszkimó rovására, ami 31%-on stabilizálódott.

Mit üzen nekünk mindez, vet-e fel új kérdéseket? Mit mondjak túl sok újat nem tudtam meg... Mai nagycsaládunkban már jelentős mennyiségű vietnámi és szerb is van, de szép számmal angolok is. Az az 5% francia is megvan, sőt úgyszintén akad pár csontfeketé New York-i familiárisunk. A kort visszapergetni nem lehet, bizony volt idő, amikor szefárd eszkimó akartam lenni, némi lapp aszcsend-sel, és valószínűleg ez ki is ült arcomra. A kiszolgáló kisasszonyok a Mézes Macskóban nem tudták, hogy meghallottam a gűnyvemem. (Ők is) Rozmárnak hívták. A bajszomhoz és az usankámhoz még az párosult, hogy minden reggel náluk ittam a kávé, és kértem hozzá zacskóban 30 deka, csak náluk kapható rántott tonhaldarabkát.

Azokban hirtelen felindulásból eladtam a kajakomat, a Kigóyó utca környékéről is elköltöztem, elmúlt a bajusz is. Megbuktam mint eszkimó, gondoltam, akkor menjünk a szefárd-askenázi-olé hádás ösvényen. Azonban az argentin-brazil kibuc vintáji pont ugyanúgy voltak szefárdok, mint én görög eszkimó. Spanyolországban beszéltek, de mindannyiuk felmenői Oroszországból menekültek Dél-Amerikába, és askenázi jiddis volt az anyanyelvük. Aztán ők is a népek kohójába, Jesurunba jöttek vissza, hogy irreleváns legyen, hol tekergetek 2000 évig.

A mózesi 40 év sivatagi (tor)túra jó összekovácsolódási gyakorlat volt a rab-szolgaság felejtésére. A negyven év ma 80-nak számít, és az Altnelund Izrael eddigi 70 éve elég kellett legyen, hogy mára ne számítson, ki honnan jött és mit hozott. Lehet, hogy az arceszt ma még nem hoz ki elég eszkimót. Van még tíz évem! ■

Zizilend TOP2

A csütörtöki community lunch-on az isiben körülöttem három mizrahi és szfárdi iskolatársam vadul szenvedkedik. Az egyik spanyol, a másikat nem tudom, de mélybarna bőrű, a harmadik latin-amcsi felmenőkkel, születésileg mindannyian amcsik. – Reggel a suliban a minchán, amikor kiabálják, hogy az Artscoren 123. oldalán tartunk és a Koren 456. oldalán, akkor mi mondhathánk, hogy a szefárd imakönyv 789. oldalán! – Na mit szóltok, milyen ötlet? – Szuper! – Mi szfárdiak annyira ki vagyunk rekesztve, hogy nem igaz! – Ez igazságtalanság!! – Szervezzünk szfárdi gasztrohettet! – Jóóóó!! – És bemutatathatunk a szfárdi országok, népek, szokások közti különbségeket! Na?

Zizilend.blog.hu

Mondd meg, ki az apád, és megmondom, ki vagy

SZÜLETÉSI HELYE: TITOK

.....Nimrod Dagan.....

Félig magyar vagyok, félig spanyol. Legalábbis ezt válaszoltam – igencsak büszkén –, ha megkérdezték tőlem, ki vagyok, és hogy került ide a családom. Anélkül, hogy túl sok kérdést tettem volna fel magamnak vagy akár a szüleimnek. Mit számít tulajdonképpen, miért, hogyan, honnan jött a családom: most itt vagyunk, itt születtem, izraeliek vagyunk. Nem az a lényeg, mik voltunk korábban.

Herzliában születtem és nőttem fel, Tel Avivtól félórányi autóra, kisvárosi környezetben. Még négyéves sem voltam, mikor először hallottam a szót: holokauszt. Tudtam, hogy a családom története szövevényesen és mélyen összefügg ezzel a rövidke, de hatalmas szóval. Anyai nagymamám magyar akcentussal beszélt – és azt is tudtam, hogy '44-ben elszervezték a soát Magyarországon, majd megérkeztek Izraelbe, és családot alapítottak. Azt is tudtam, hogy hallottam apám szüleiéről is – de sosem találkozhattam velük. Az őseik a spanyol inkvizíció áldozatai voltak – aztán egyszer csak Izraelben voltak, ennyit hallottam, és nem kérdezősködtem.

„Románok vagyunk, Nimrodi” – hallottam életemben először tizenöt évesen, hirtelen románná vált magyar nagymamától, Zsókiától. Egészen addig a napig mindig is magyarnak hittem magunkat – most pedig alaposan összeavartam. „Nagymama... te magyar vagy, nem román” – mondtam nyomtatékosan. „Közlősváron születtem – Erdélyben. Régesrégén Magyarországhoz tartozott – de már régóta nem.” „Akkor miért van magyar akcentusod?” „Mert magyar vagyok. A papírjaink szerint viszont románok.” „De akkor mit mondanak azoknak, akik megkérdezik a suliban, honnan származunk?” „Ha a többi gyerek rákérdez, mondd azt: mind egy, honnan jöttünk, senki se jobb vagy rosszabb a másikinál.” A nagymamám – aki antiszemizmusból és rasszizmusból született – ekkor megtanított rá: szeretni és szeretve lenni nem faji, még csak nem is vallási vagy nemzeti kérdés.

Emlékszem, egy nap rajtakaptam, hogy hazudtam. „Ne hazudj” – mondta. – Senkinek sem kell titkolnia, honnan jött.” Büntudatom volt, mert nemcsak hazudtam, nemcsak szégyelltem az igazat, de vele is azt éreztettem: szégyellem a származásomat. Apám családjával nem volt ilyen egyszerű: valahogy mindig szürke ködbe burkolóztam az igazság. Az édesanyám családja egyébként is sokkal nagyobb szerepet kapott a környezetünkben, ráadásul rettegtem is kicsit: mi lesz, ha újabb Pandora-szelencét nyitok fel, és újra meginog az identitásudatom.

Megtanultam, hogyan éljek tipikus askenázi srácként – minden jóval és rosszabbal, amit hoz az élet. Arisztokratikusnak hangzik, igaz? Európából származó zsidók vagyunk, ráadásul színházzal foglalkozik a

fél család, és Mozartot hallgatunk. Shakespeare-dramákon nővünk fel. Ugyanakkor megszoktam, hogy bűdös askenázinak neveznek néha, sznobnak és elitistának hisznek. Szőke, világosbőrű gyerekként bizonygattam, hogy igenis van bennem spanyol vér is – ilyenkor a nagymamám büszke volt rám.

Sok év telt el azóta. Izrael csak növekedett, Tel Aviv egyre nyitabb és befogadóbb lett, én pedig egyre nagyobb helyet adtam az életemben a kérdésnek: mégis, honnan jött a családom? Mikor először ajánlott szerződést a HaBima, Izrael nemzeti színháza, önéletrajzot kellett írnom, én pedig gondolkodás nélkül rákerestem édesapám, Ezra Dagan Wikipédia-oldalára, hogy megnézzem, hogy is kell egy ilyen összerakni – öszintén, fogalmam sem volt róla, mi az a „CV”. „Született: 1947” – olvastam. „Fura” – gondoltam magamban. Minden más életrajz is vallási vagy nemzeti kérdéssel kezdődött. Elhatároztam, hogy nem csinálom úgyet be-lőle – beírtam a saját CV-mbe, hogy izraeli vagyok, Tel Avivban lakom, és féltettem a témát... egészen a pénteki vacsoráig. Édesapám 70 éves, mögötte hatalmas és csodálatos színházi és mozis karrier. „Az izraeli pantomim atyja, sőt a Schindler listájában is kapott egy fontos szerepet Steven Spielbergtől” – olvastam hangosan vacsora közben, majd feltettem a nagy kérdést: „Apa, miért nincs ideírva, hogy hol született?” A kérdés látványosan mellbe vágta – evett egy nagy falatot a vegán sóletből, amit anyukám készített, majd visszakérdezett: „Tulajdonképpen mire vagy kíváncsi?”

gyunk?” „Rodrod, nem tudom. Mit számít? Azt se tudom, hogy a nagyszüleim tényleg spanyolok-e vagy katalánok, esetleg portugálok, csak túl komplikált lett volna a mellettnünk lakó bougainvilleájának erős gyökereit irigyelhetjük, a másik ember gyökereit irigyelni nem csak felesleges, értelmetlen is.

Néhány hete megkérdezte tőlem egy színházi rendező, akivel együtt dolgozom, és aki történetesen marokkói származású: „Nem vagy 100% askenázi, igaz?” „Miért kérdezed?” „Nem tudom, valahogy komplikáltabb vagy.” „Évekig hittem, hogy magyar vagyok, aztán kiderült, hogy spanyol, de kiderült, hogy a nagymamám szégyellte, hogy románok vagyunk, az apám meg azt, hogy törökök. Lehet, hogy nem is vagyok askenázi – csak egy román cigány török fiú fehér bőrrel.” „Végül is, elég szörös vagy” – vette oda viccesen. Azt hiszem, ez volt az első alkalom, hogy szégyenérzet nélkül válaszoltam a kérdésre. Mostanra tudom, nem számít, ki milyen színű – csakis az, hogy senkinek se kelljen elbűjni mások előtt. Akkor sem, ha egyformán szereti az édesnemes paprikát és a török csemegét. ■

FOTO: NIMROD DAGAN CSALÁDI FOTÓK

románok is vagyunk, huszonhat évesen, hogy törökök is, és persze magyarok és spanyolok vagy portugálok? Eszembe jutott minden olyan pillanat, amikor sznob askenázinak neveztek, és arra gondoltam, mennyivel könnyebb lett volna a szemükbe mondani: „Lehet, hogy sznob vagyok, de török.”

Megértettem az apámat: úgy érezte, titkolózniia kell. Mert ebben az országban számít, hogy valaki mizráhi vagy askenázi. Megértettem az anyámat is, aki a középiskola végéig titkolta a baráta elöl, hogy a szülei holokauszt túlélők. Megértettem a nagymamám is, aki egy olyan országba született, ami pár évvel korábban még egy másik ország volt, mert az országok kézzől kézre vándorolnak. És megértettem az édesapám szüleit is, akik Spanyolországból Izrael felé menekülve végül Törökországban kötöttek ki. Azt viszont nem értem, és máig nem értem, miért szégyenkezünk mindannyian. Miért gondoljuk, hogy ahonnan mi jövünk, az a hely „nem elég jó” – mintha nem csak a szomszéd kellett lenne zöldebb mindig. Ám míg a mellettnünk lakó bougainvilleájának erős gyökereit irigyelhetjük, a másik ember gyökereit irigyelni nem csak felesleges, értelmetlen is.

Él fogott a sólet, elbúcsúztunk, hazautaztam Tel Avivba, és semmi más nem járt az agyamban, csak a kérdés: hány családi titokra derülhet még fény? Furcsa érzés volt – tizenöt évesen megtudtam, hogy

Nevszu

BÜROKRÁCIA ÉS EMBERSÉG ETIÓPIÁTÓL IZRAELIG

A nyolcvanas évek elején vagyunk, egy afrikai faluban. Egy alig 14 éves kislány, Yabby szüli első gyermekét, a nála pár évvel idősebb, a szülők által választott férjének. A faluban élő asszonyok és lányok közreműködésével, guggolva próbálja kinyomni vékony kis testéből a babát, de a feladat túl megerőltetőnek bizonyul számára – bár a baba feje már kibújít, Yabby egyszerűen keptelen a széles vállakat és a baba testét is világra hozni. Majdnem egész nap szenvednek így, mire végre sikerül megszülni gyermekét.

.....Singer Zsuzsa.....

A baba feje azonban már aggasztóan lila és puffadt. Úgy tűnik, halva született. Yabby könyörög, hogy ne vegyék el, ne ássák meg el. Az asszonyok ráhagyják azzal, hogy majd ha kisírta magát, ha megbékélt a valósággal, eltemetik az újszülöttet. Órákkal később, mikor jönnek, hogy elvigyék, a babát az alvó Yabby karjában találják, aki meztelen felsőtestével melegíti a csupaszs kis testet. A kisfiú feje már ép és formás, és hangos sirással jelzi, hogy itt élet indul, nem lesz temetés.

Így született Yabby első gyermeke, akinek a M'negre nevet adta, ez azt jelenti: „Majd elmesélem neked.”

A kisfiú alig egyéves, amikor Yabby hasonlóan szinte gyerek barátjához pocakot növeszt, és a születendő gyermek apja: Yabby férje. A kamasz férj beleszeretett a másik lányba, s a szerelem nevében elhagyja asszonyát és közös gyermeküket. Yabby szülei már nem élnek, eddig a férj családjánál élt szolgáskorban, és ezért még hálát is vártak tőle. Most azonban, hogy férje elhagyta, magukhoz vették az idősebb testvéreit. A baba azonban a hűtlen férj családjáé, tehát ott maradt. A lányka, aki előbb lett anya, mint felnőtt, ezt soha nem tudta feldolgozni. Sokszor próbálta visszalopni gyermekét, sikertelenül. Még akkor is, amikor már új férjét találtak neki, de még akkor is, amikor kimenekítés céljából toboroztak zsidó családokat – de ez később történt.

Arról mindenki tudott, hogy sok évvel korábban egy csapat zsidó férfi indult útnak, hogy eljussan az ígért megváltás földjére. Azóta időnként érkeztek ide izraeli zsidók, és elmesélték az amhara falu lakosainak, mekkora meglepetést okozott az a néhány túlélő, aki a csoportból gyalogosan végül eljutott Izraelbe, és ezzel felhívta az izraeli állam figyelmét az etiópiai zsidókra.

Etiópiában a vallás mindig harci terep volt. Az ország muzulmán vezetői állandó harcban álltak a keresztény vezetőkkel, s eközben az egész ország területén a saját hitüket és szokásaikat követő különböző törzsek is próbálták megtartani identitásukat. A zsidóság egyáltalán nem volt biztonságban, ezért az izraeli titkosszolgálat kezdte megszervezni az ott élő zsidók kimenekítését. Ehhez valamilyen nyilvánvalóságra volt szükség, de ahol a népesség irástudatlan, okmányok és dokumentumok nélkül él, ott ez nem egyszerű feladat. Az etiópok azonban hat generációra visszamenően számon szokták tartani a családfájukat, pontosan emlékezve minden nagyszülőre és ükszülőre, ezzel pontosan meghatározva, ki a zsidó és ki nem.

A nyilvánartartás összeállításában azonban sok évi munkát jelentett, ez idő alatt a zsidó családok már tudták, hogy majd egyszer jönni fognak értük, csak azt nem,

hogy mikor és hogyan. Aztán egy éjszaka érkezett néhány hatalmas gyomrú katonai szállító repülőgép, és az alvből felriasztott családokat kezdték felvezényelni rájuk. Aki tehette, felkapta, amit tudott, de néhány apróságnál alig többet. Ebben a

FOTO: SINGER ZSUZSA

pánikhangulatban Yabby előtt felcsillant, hátha elviheti immár nyolc év körüli kisfiát. Rohant is érte, felkapta, futott a repülő felé, de a család elcsúszta, a gyermeket elmararta tőle. Yabby és a testvérei az egyik gépre kerültek, a gyerek a nagyszüleiével a másikra. Izraelbe érkezve is különböző városokban telepitették le a két családát, a kisfiút pedig, akinek azóta már született egy féltestvére a mostohaanyjától, a nagyszülők vették nevére. Az apja új párja a hirtelen áttelepítés idején volt várandós a második gyermekével, aki a hosszú repülőúton, a gép fedelzetén látta meg a napvilágot. A kisfiú a nagyszülőkkel nőtt fel, családnévéit is megváltoztatták – nagypapja után Szolomon lett.

Íme tehát egy körülbelül nyolcéves kisfiú, akinek elvették a nevét, és akinek az apja a saját családnévéket – az új országban feleségként bejelentett új szerelmével – hat további gyermeknek adta tovább. Ez a történet csupán egy a számos ehhez hasonlóbb, amelyeket az Izraelben élő etióp zsidóság tart számon. Mikor köztük él az ember, és megismeri a családok tragédiáit, egy kicsit jobban megérti, hogy mennyire más világból jöttek az etióp zsidók ebbe az országba. Az egyszerű, analfabéta emberek, akik nem tudják gyerekeik pontos életkorát, sem a születésnapjukat, és ezért a személyi igazolványokban mindenkinek a 0000 év január 1-jét rögzítették születési dátumként, ezek az emberek szó szerint a megváltást várták a letelepedéstől Izraelben. Mivel olvasni nem tudták a Tórárt, a vallás parancsolatait élőszóban adták tovább generációkon keresztül, így a mai napig is a zsidó vallás ősi formáját őrzik.

Eteleik és tradícióik egyszerűek és szinte változatlanul tükrözik annak a kornak az életformáját, amikor a törői történetek

íródtak. A közösséghez és a megszokott életformához való ragaszkodás jellemzi őket, és erősen afrikai viselkedésüket és gondolkodásmódjukat a több évtizedes izraeli élet sem volt képes túlzottan megváltoztatni. De azok a gyerekek, akik az első repülővel érkeztek, mint Szolomon, már a modern Izraelben nőttek fel, Izraelben jártak iskolákba, itt voltak katonák, tökéletesen beszéltek a nyelvet és szinte teljesen beilleszkedtek. De a látszat sajnós csalóka, hiszen valójában a társadalom sem fogadta el őket teljes mértékben, és ők maguk sem tudtak maximálisan igazodni annak a világnak az elvárásaihoz, amiben felnőttek. Hiszen a szülei és nagyszülei nem tudták megadni nekik ugyanazt a családi és intellektuális háttérrel, ami a modern izraeli családokban általános.

Az évek során megjelentek vegyes párok is, és ilyenkor a „másik szülő” hozza magával a saját kulturális háttérét. Szolomon (Szali) például egy olyan magyar lányra talált, aki tiniként hagyta el Magyarországot, és járta be a világot. Ez az Amerikában több évet élt, Izraelben sok éve letelepedett, de magyar gyökerű társ az itt megszkottnál is világiasabb kultúra viselkedési formáival ismertette meg az egykor jövőképe nélküli, de egyenlőségre vágyó Szalit.

Nézzünk messzebbre. Nem ismerek pontos felmérést, hogy hosszú távon mennyire sikeresek az ilyen vegyes párok. A személyes tapasztalatom szerint a nagy kulturális különbség miatt ezek a párok előbb-utóbb a legnagyobb jóindulat ellenére is szétesnek. Minél nagyobb a kulturális háttér közötti különbség, annál nagyobb az esélye, hogy ez frusztrációt vált ki, és a kapcsolat végül fenntarthatatlanná válik. De mindkét fél rengeteget nyer és tanul az ilyen kapcsolatból, ezáltal pedig megértőbb, összetartóbb közösség születik. Ha pedig egy közös gyerek is születik, akkor az már igazi siker-történet, hiszen Izraelben szinte mindenki valamilyen vegyes házasságból született ma már!

Kitérő: miért választottam a Nevszu címet történetemhez? Ilyen címmel fut valamelyik csatornán egy tévésorozat, etióp-askenázi vegyes házassággal, a különbségekből adódó mulatságos helyzetekkel. Persze tudjuk, nagyon szépen „ki van párnázva” a történet, hogy az átlag izraeli le tudja nyelni, és elfogadja a sortozatot.

Igen, Izrael az apukája az én magyar-etióp-izraeli kisfiamnak. Ő a nagymamája szeme fénye, hiszen nemcsak hogy ő az első unokája, de ráadásul attól a fiától, akitől sok éve elszakították, és csak hosszú évek után tudtak újra megismerkedni. Mivel a saját fiát már nem nevezheti el úgy, ahogy akarja, etióp szokás szerint unokájának amhara nyelven is adott nevet: M'negre. És Yabby azóta is, újra meg újra elmeséli nekünk a történetét. ■

Zizilend TOP3

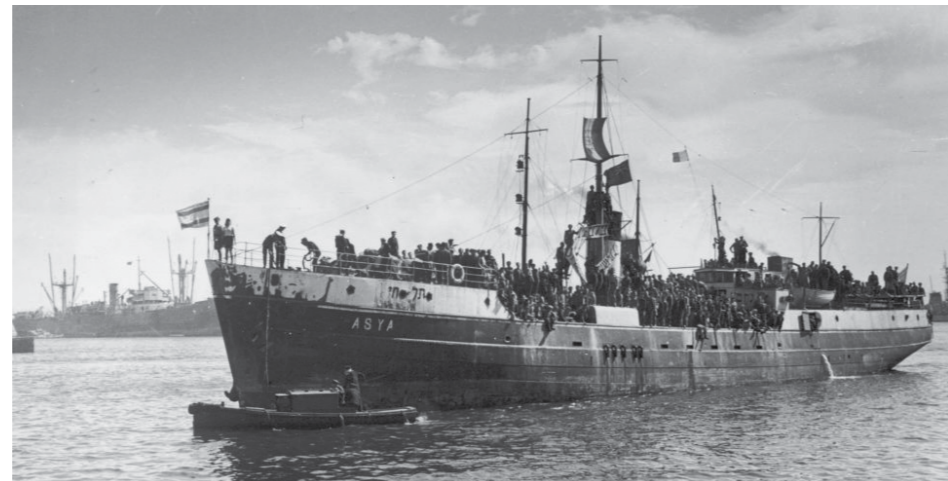
A szfárdi párt, a Sász-féle Arye Deriék, akik jobboldaliak? Vagy a Merce, akik ultralibisik és a palesztinokkal tárgyalnának az egész éjt nappallá téve? Vagy a Shelly Jachimovich-féle baloldal? A vallásos telepesek-féle Naftali Benett? A nem széles látókörű arab pártok, vagy a libsi arab párt? Egyáltalán, legyen arab párt a Knesszetben? Vagy elég, ha a zizi pártok arab képviselői kapnak képviselőiséget? Jajj, mégis kire szavazzak?

Zizilend.blog.hu

Bocs, hogy jöttem – Szalach Sabati

EFRAIM KISHON IZRAELBE ÉRKEZIK

Amikor Kishont alias Hoffman Ferenc, budapesti újságíró, holokausztúlélő 1949-ben leszállt az Európából Haifába érkező hajóról, az erעי hatóságok új nevet – Efraim Kishon – adtak neki, és lakóhelyet egy átmeneti táborban. Ezekben fogadták és helyezték el az Izraelbe érkező menekülteket. Tízezrek éltek sátrakkban, barakkokban, rendes folyóvíz, illemhelyek, áram és gáz nélkül, amíg saját erejükből és a hatóságok segítségével el nem kezdhették életüket új hazájukban.

Hajók százaai futottak be Haifa kikötőjébe, az Izraelben újrakezdőket pedig a kánaán mellett kemény munka is várta.

•• Politzer Maymon Krisztina ••

Kishon később a központba, Tel-Avivba költözött, kemény munkával megtanulta a modern héber nyelvet. Humoreszkjei, satirikus írásai hamarosan ismertek és elismertek lettek Izraelben és a nagyvilágban. Egyik első műve, a Szalach Sabati (Sallah Shabati) filmvázsonra is került. Kishon rendezésében, Chaim Topollal a főszerepben. A film megnyerte a Golden Globe-ot, és jelölték az Oscarra. Minden idők egyik legsikeresebb izraeli filmje lett, már bemutatásának évében több mint másfél millióan megnézték – pedig Izrael lakossága akkor még csak közelítette a hárommilliót.

A történet egy befogadótáborban (maabara) játszódik, elmeséli egy mizrahi zsidó, Szalach és családja befogadásának, alkalmazkodásának, beilleszkedésének nehézségeit és a – hozzájuk képest legalábbis – „óshonos” izraeliek lenéző hozzáállását, a kibíratatlan bürokráciát és a piszkos izraeli belpolitikát. Mindezt humorral, de egyben nagyon éles társadalomkritikával.

SZALACH SABATI IZRAELBE ÉRKEZIK

Kishont után néhány évvel érkeztek Izraelbe azok a zsidók is, akik Izrael állam kikiáltását és a függetlenségi háborút követő években az észak-afrikai és közel-keleti muzulmán országokból voltak kénytelenek menekülni. Ezeknek a keleti, mizrahi zsidóknak nemcsak a nevét, de a magukkal hozott, nem európai és ezért kevésbé értékelt kultúráját is „elvette” az Izraelben addigra már óshonosnak számító és hatalmon lévő askenázi elit. A mizrahi zsidókat érkezésekor az állam vezetői, a közzolgálati bürokrácia és az alkalmazottak, az értelmiség és a képzett, tehetősebb vállalkozói réteg szinte kizárólag a korábban betelepített európai-amerikai származású askenázi zsidókból állt. A kisszámú őslakos palesztinai zsidón kívül az izraeli államalapítás előtti lakosok ugyanis szinte kizárólag askenáziak voltak. Ők indították útjára a cionista mozgalmat, azzal a céllal, hogy megoldást találjon az európai zsidók problémájára. Izraelbe alijázva alapították meg az első településeket (jisuv), a helyi társadalmi és kulturális intézményeket, körvonalazták a normákat – az ő kezükbe került az új állam vezetése is.

A mizrahi zsidók fokozatos és tömeges betelepülése az 1950-es években kis- és nagyváltotta ugyan a demográfiai arányokat és valamelyest gyengítette az askenázi zsidók dominanciáját, azonban azt a mizrahi zsidóknak sem a lélekszáma,

sem veszi a bürokrácia akadályait is. Végül még a közelgő országos választásokhoz kapcsolódó politikai megvesztegetést is sikerül saját javára fordítania – lakótelepi lakáshoz jut. Lánya, Habuba is szerencsésen kezd az új életet Izraelben: összeházasodik szerelmével, a jóképű askenázi kibucnyikkal, Zigivel.

A KÉSŐBB ÉRKEZETTEK HÁTRÁNYA

A mizrahi zsidók érkezésekor az állam vezetői, a közzolgálati bürokrácia és az alkalmazottak, az értelmiség és a képzett, tehetősebb vállalkozói réteg szinte kizárólag a korábban betelepített európai-amerikai származású askenázi zsidókból állt. A kisszámú őslakos palesztinai zsidón kívül az izraeli államalapítás előtti lakosok ugyanis szinte kizárólag askenáziak voltak. Ők indították útjára a cionista mozgalmat, azzal a céllal, hogy megoldást találjon az európai zsidók problémájára. Izraelbe alijázva alapították meg az első településeket (jisuv), a helyi társadalmi és kulturális intézményeket, körvonalazták a normákat – az ő kezükbe került az új állam vezetése is.

A mizrahi zsidók fokozatos és tömeges betelepülése az 1950-es években kis- és nagyváltotta ugyan a demográfiai arányokat és valamelyest gyengítette az askenázi zsidók dominanciáját, azonban azt a mizrahi zsidóknak sem a lélekszáma,

sem a politikai ereje nem tudta megingatni. Továbbra is ők alkották – a diaszpórai szinten askenázi zsidók támogatását is élvező – hatalmi és kulturális elitet.

Mordeháj (Szalach fia): – Miért vernek át minket?

Szalach: – Mér’, mer’ újak vagyunk. Az újakat átverik.

Mordeháj: – Rohadtság!

Szalach: – Mér’, mi van ebben? Egy-szer majd mi is régen itt leszünk, és akkor majd átverjük az újakat.

(A mizrahi–askenázi megosztottság gyökereire utaló idézetek a Szalach Sabati filmből valók.)

Az askenázi vezetés – a múlt század hetvenes éveinek végéig hatalmon lévő munkáspárt, a Mapai – szinte kizárólag saját kezében összpontosította az ország irányítását, és tudatosan is törekedett a társadalom származás szerinti megosztására. Felfogásuk szerint a keleti, mizrahi bevándorlók – a „sivatagban elveszett nemzedék” – fenyegetést jelentenek az új, modern Izrael demokráciájára és kultúrájára, igényeik primitívek és korlátozottak, egyébként is hálásnak kell lenniük azért, amit itt Izraelben megkapnak. Elvárták, hogy azonnal szabaduljanak meg alantas kultúrájuktól, és haladéktalanul olvadjanak be az izraeli társadalomba – patrónusi

hözzaállással erősítve a sztereotípián alapuló megkülönböztetést.

Frida (kibuc-titkár): – Úgy adja a lányát, mintha egy kanca lenne.

Szalach: – Dehogyan kanca. Ezer líráért adom.

Frida: – Elvtárs, a huszadik században élünk.

Szalach: – Én meg egy átmeneti táborban.

Frida: – A huszadik század az más, az nem egy olyan „hely”, ahol lakni lehet.

Szalach: Az átmeneti tábor sem egy „olyan hely”.

A mizrahi zsidók többsége kiskereskedőként és kézművesként dolgozott korábbi hazájában, de annak elhagyása után elveszítették eszközeiket, kapcsolataikat, a nyelvet sem beszélték, óriási terhet jelentett sokgyerekes családjuk eltartása és oktatása. Természetesen eleinte az askenázi bevándorlók helyzete is nagyon nehéz volt, sokuk nincstelen túlélőként érkezett, és ők is végigjárták a beilleszkedés, a helyi bürokrácia nehézségeit. Am egy rövid, átmeneti időszak után sikerült feltornáznuk magukat a középosztály szintjére, és még annál feljebb is. Ebben szakképesítésükön kívül segítségükre volt széles társadalmi bázisuk – vagyis rokonai kapcsolataik és ismerőseik a már domináns, „őslakos” izraeliek között –, kisebb létszámú családok

lévén pedig könnyebben jutottak magasabb állás- és oktatási lehetőségekhez, a Németországtól kapott kompenzáció révén (ezeket akkor csak az askenáziak és a jisuv tagjai kapták) még jobb gazdasági helyzetbe kerültek. Nem kevésbé fontos az sem, hogy önképük – európaiak! – is pozitívabb volt, mint a mizrahi zsidóké.

Frida, a kibuc-titkár Szalachhoz: – Nektek, a keleti országokból jövő mizrahiaknak, bár nagyon is tisztelünk benneteket, meg kell próbálnotok hozzászokni fejlett országunk valóságához, és gyorsan-gyorsan elfelejteni mindazokat a barbár szokásokat, amiket onnan hoztatok.

Az amerikai-európai országokból érkezőkkel ellentétben a mizrahi zsidók nem rendelkeztek olyan (mérnöki, építőipari, mezőgazdasági, orvosi, ápolói) szakképesítéssel, melyekre az államnak abban az időben égető szüksége volt. Emiatt legfeljebb segédmunkásként, időnyomunkákra tudtak elhelyezkedni, és egyre inkább a társadalmi, gazdasági ranglétra alájára szorultak. Ennek megfelelően lakóhelyet is a határvidékeken, perifériákra kiépített, úgynevezett „fejlesztési városokban” – Dimona, Kiriát Gat, Beer Seva, Kiriát Smona – kaptak. Ez aztán tovább erősítette lemaradásukat a központi, gazdaságilag, kulturálisan, oktatási színvonalában mindig jobb helyzetű, eleve fejlettebb és jobban fejlődő területekhez képest.

Szalach: – A fekete nem jó!? De ha fehér lenne, akkor jó lenne?

Nem mellékes a politika hatása sem. Az ötvenes évektől Izraelbe érkező, a szegénységből kitérni csak nehezen tudó, politikailag tájékozatlan, kilátásaival elégedetlen mizrahi lakosság helyzetéből sokszor kovácsoltak tőket az akkor már aktívan működő politikai pártok is – és természetesen teszik ezt mind a mai napig.

Goldstein úr (a választási borítékra utalva): – Teljesen titkos, nem látszik semmi!

Szalach: – Akkor honnan lehet tudni, mit tettél a borítékba?

Goldstein úr: – Nem tudni, de fizetünk érte, ez a demokrácia.

A kulturális különbségeket így egyre inkább felerősítették a társadalmi státuszkülönbségek, és az ötvenes évektől kezdve az izraeli társadalomban megindult egy maig is érzékelhető szétszakadás, rivalizálás a mizrahi és askenázi zsidók között.

A Szalach Sabati egy komédia, de mint minden értékes művészeti alkotás, nagyon is képes volt felnyitni az izraeli közönség szemét. A sztereotípiákat felhasználva nem kinevette a mizrahiakat, inkább empátiát mutatott irántuk, és fájdalmasan mulatságos társadalomkritikát dörgölt az izraeliek arcába. Már a főhős neve is beszélő név – a Szalach Sabati úgy hangzik, mintha „szlichá sebatí” len-

ne, vagyis „bocsánat, hogy itt vagyok”, „bocsánat, hogy élek” és ez a mentegetőzés az askenáziaknak szól. A beszélő név mindennél jobban kifejezi a film üzenetét és Kishon – maga is bevándorló zsidó – kritikus véleményét az Izrael alapító bennszülött askenázi elitéről, amely az állam megalakulásakor kénytelen voltak befogadni a nincstelen holokausztúlélők után a hangoskodó afrikaiakat is. De mindenekeletől arról a diszkriminációról és rasszizmusról, amit a mizrahi közösség elszenvedett.

Szalach térdel az éjszakai esőben: – Teremtő, Teremtő, Szalach szól hozzád, Szalach Sabati. Hallgass meg! Te, aki kihoztad apáinkat Egyiptom országából, tekints le rám, hát hogy nézek ki! Hogy?! Igaza van az asszonyoknak. Nincs munka, nincs lakótelep, nincs semmi, nincs. Csak ses-bes, ses-bes, egész álló nap ses-bes. (Dörög, villámlik – és a villám fénye megvilágít egy választási Mapai párt plakátot.)

SZALACH GYERMEKEI

2014-ben a Maariv újság egy érdekes projekt keretében leültetett néhány tucat tizenéves fiatalat, és megnéztette velük a fekete-fehér Kishon-filmet, hogy megtudhassuk, mit gondol a mai nemzedék a filmről és az annak alapjául szolgáló témáról.

Szalach lánya: – Szerelmes vagyok Zigibe.

Szalach: – A Zigi egy askenázi név!

A lány: – A Goldstein úr is askenázi!

Szalach: – Vele átverésről van szó, nem házasságról.

A legtöbb megkérdezett fiatal véleménye szerint életükben szinte egyáltalán nem releváns, ki származik mizrahi vagy askenázi családból, sokan egyébként már maguk is keverékek és olyan is volt közöttük, akinek fogalma sem volt, hogy askenázi vagy mizrahi eredetű a családja. A filmben kiélezett sztereotípiákat megmosolyogták, de nem érezték, hogy azok ma is jellemzőek lennének.

Írnok: – Hány gyermeke van?

Szalach: – Hat.

Írnok: – Itt nekem az szerepel, hogy hét.

Szalach: – Hét? (számolgat magában) Na jó, legyen hét.

„A kibuc galujot” – a népek olvasztótégléje – tehát mégis elég jól működött az elmúlt évtizedek Izraeljében. Az izraeli társadalomban ma már valóban nincs éles szétválás vagy számottevő konfliktus a mizrahi és askenázi zsidók között. Ha jelen is van a tolerancia hiánya, a társadalomban megjelenő többség és kisebbség, nem ez a meghatározó. Aggodalomra más ad okot: az arab–zsidó, a vallásos (haredi) és világi ellentét, a diszkrimináció. De ez már egy másik film témája. ■

Purim – a zsidó nép örömnépe

..... Róna Éva

Csodával határos ősi történet kapcsolódik a zsidó nép örömnépehez, a Purimhoz. A feljegyzések szerint Ahasvérus perzsa uralkodó, száztizenöt tartomány ura, trónra lépésének harmadik évfordulója alkalmából nagyszabású ünnepséget rendezett. A meghívott magasrangú vendégek ámulattal csodálták a vendéglátó gazdagságát.

A hetedik napon Ahasvérus büszkélkedni akart szépséges feleségével, Vástival is. Magához rendelte a királynőt, de az nem jelent meg. A király anynyira megharagudott, hogy elzavarta Vástit a palotából. Ez az előzménye a Purim történetének.

Tanácsadói azt javasolták Ahasvérusnak, tartományaiban gyűjtse össze a legszebb lányokat, hozza őket a palotába, majd a király főemberének és bizalmasának, Hámánnak felügyeletével tartsák ott őket, amíg öfélése kiválasztja azt, aki majd betöltheti az elűzött királyné helyét.

A zsidó Mordecháj megtudta ezt a hírt, értesítette nevelt lányát, a szép Esztert, jelentkezzen ő is, anélkül, hogy említene zsidóságát. Eszter így is tett, és Ahasvérus végül őt választotta, majd nemsokára a fejére tette a királynét megillető koronát.

Mordeháj gyakran megjelent a palota kapujánál, hogy hírt halljon Eszter felől. Egy alkalommal tudomására jutott, hogy két kapuőr merényletet tervez az uralkodó ellen. Eszter segítségével megüzente ezt a királynak, sőt hozzátette, hogy a hír Mordechájától ered. Miután az összeesküvés híre bebizonyosodott, a két kapuőr kivégezték, Hámánt kitűntették. A palota valamennyi embere térdel hájva dicsőítette Hámánt, Mordecháj azonban nem. Hámán emiatt igyekezett őt befektetni ezért panaszsal fordult királyhoz, hogy az általa uralt zsidó nép megtagadja a királyi parancsokat, ezért az uralkodó jóváhagyását kérte, hogy a tartományokban élő zsidókat mind végezzék ki. A sorsvetés (purim) az Ádár hónap 14. napját jelölte ki a mészárlásra.

Ahasvérus eddig ugyan nem hallott panaszt a zsidókról, de szabad kezét adott Hámánnak, aki így a király nevében küldte szét a tömegmészárlásról szóló parancsot. Mordecháj ismét Eszternek küldött üzenet révén próbálta megakadályoztatni a gyilkos tervet.

Eszter harmadnap uralkodói diszruhában kereste fel a királyt, de nem szólította meg. Ahasvérus kezdeményezte a beszélgetést, és kérdezte, mit kér tőle. Az asszony meghívta férjét és vele Hámánt a másnapra tervezett lakomára. Az intrikus igen megörült a meghívásnak, de hozzá tette: „Örömom akkor lesz teljes, amikor a zsidó Mordecháj is holtan látom.”

A gazdag lakoma alatt Ahasvérus megismételte előző napi kérdését: „Mi a kívánságod Eszter királynő? Bármilyen is az, teljesítesz le.”

„Mentse meg a király az életemet – válaszolt Eszter – és népem életét. Mert a népem hazug vádalkozata lesz, és mindenkit megölnék!”

„Ugyan ki vetemedik – lepődött meg a király – ilyen gondolatokra?” Eszter Hámánra mutatott: „Ő az a gonosz!”

Ahasvérus dühösen sietett ki a teremből. Visszatérve látta, hogy Hámán kegyelemért könyörögve térdel Eszter előtt. A királyt felzaklatták a történetek, nem birt aludni. Szolgálójával felolvasgatta a palotában történetek krónikáját. Ekkor lett világos számára, hogy kinek köszönhető az összeesküvés leleplezése.

„Milyen jutalomban részesült Mordecháj a király életének megmentéséért?” – kérdezte a krónikaolvasót. „Semmilyenben” – felelt a kérdező. Ekkor haladéktalanul magához rendelte Hámánt, és megkérdezte tőle: „Mit érdemel az, aki kedvére tesz királynak?”

Hámán magára vette a kérdést, és el-sorolta: öltöztessék azt az embert diszes öltözetbe, adják alá ura egyik kedvenc lovat, azzal léptessen a palota sétányain, a kíséret pedig hangosan kiáltva adja hírnül: „Így tünteti ki a király, aki megérdemli!”

„Akkor hát vidd a ruhát meg a lovat a palota kapujához a zsidó Mordechájnak – főrmédt rá Hámánra. – Semmi ne maradjon ki abból, amit felsoroltál!” Hámán kétségbeesetten hajította végre a parancsot, kevéssel később pedig őt magát akasztották arra a bitófára, amit Mordecháj számára állítottak. Ezt követően a király Mordecháj által üzent, hogy a király törli a korábban meghirdetett intézkedést. A zsidókat nem érheti bántalmazás, a parancs megszegése pedig súlyosan büntetendő.

Amikor erről a zsidók tudomást szereztek, a rettegés napjait az öröm váltotta fel. Énekeltek, táncoltak, ajándékokat küldtek egymásnak. A Tóra kimondja: „Örven-dezettek ezen ünnepen házastársatokkal, fiatokkal és leányaitokkal, szolgálóiddal, szolgálóidoddal és a jövővevényekkel együtt, az árvákkal és az özvegyekkel együtt, akik a lakóhelyeteken élnek.” Az örömből mindenkinek részesülnie kell, az ünnep az egész közösségé.

A zsidó nép vallási kötelezettsége azóta a Purim évenkénti megünneplése, derűs összejövetelekkel, vidám rendezvényekkel. A kötelességekhez tartozik Eszter könyvének felolvasása is. Ám ne feledjük, purimi vidámságot olykor ünnepnőntő Hámánok keserítik meg. A múltbelieket ismerjük, nevüket nem mondjuk ki, de nem is feledjük.

Napjainkban is akadnak zsidógyűlölő Hámánok világszerte: zsinagógákat felgyújtók, zsidó temetőket meggyalázók, sarkókat lerombolók. De mi hasznuk van belőlük? „Egyik nemzetiség elmegy, a másik eljön, a Föld pedig mindörökké megmarad. És a Nap feltámad majd lenyugszik. Ami volt, az ugyanaz marad. Semmi új dolog nincs a Nap alatt.” Mindezeket summázva, féljed az Istent, tartsd meg a parancsokat, mert ez az embernek fő dolga!” (Kohelet I.3., 6-9 és XII.15).

Szeretettel kívánom a zsidóságnak, hogy erőben, egészségben, boldogságban köszöntse a Purimot! ■

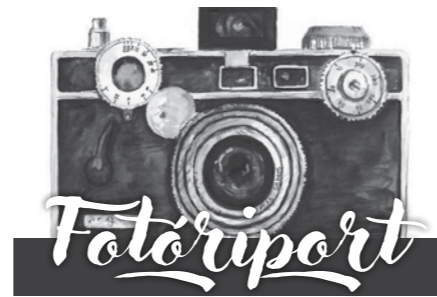
Emlékünnep Baba Sali sírjánál

Minden évben hívők százezrei látogatnak el a marokkói születésű, mítikus Tóra-tudós és kabbalista, Baba Sali síremlékéhez, amely az izraeli Netivot városában található. Legtöbbször a halálának évfordulójára rendezett hivatalos ünnepségre zárandokolnak el. A rabbi Israel Abuhatzaira néven született, a marokkói szefárd zsidóság egyik vezéralakjaként tekintenek rá. Ismertségét annak köszönheti, hogy imái segítségével csodákat tett, s e csodák sokak szerint a halála után is megtörténnek.

..... Berger Gabi

Halála évfordulóján a hagyományörző marokkói zsidóság – többnyire középkorúak és idősebbek – elzarándokol sírjához, de látni fiatalokat is, akik a szüleiket kísérik el. E napon Netivotban hivatalos megemlékezést tartanak a sírhelynél és az azt körülvevő, hamsza alakú parkban.

A megemlékezéssel kezdődő esemény során először mindenki a sírhoz látogat el (természetesen a nők és férfiak külön, ki-ki a saját oldalán), ahol a hívők imá-

Nők imádkoznak Baba Sali sírjánál. A kívánságokat hordozó gyertyákat a sír közelében felállított kemencébe dobálják

A hagyományokat főleg a középkorúak és az idősebb korosztály őrzi

Aryeh Deri miniszter, akinek a támogatásával megújul a sírhely

kal, adományokkal, a sír megérintésével kérnek áldást, bőséget, egészséget és fiú elsőszülöttet. A hivatalos megemlékezés a sír körüli téren felállított sátorban zajlik, ahol a marokkói zsidóság kiemelten tisztelt személyiségei jelennek meg, közöttük Baba Sali fia, unokája, a marokkói származású Aryeh Deri, korábbi belügyminiszter, valamint Yitzhak Yosef szefárd főrabbi.

A téren két hatalmas kemence van felállítva (külön a férfiaknak és a nőknek), ahova a megfelelő kívánság kíséretében lehet

A tiszteletre méltó személyek sátra, itt zajlik a hivatalos megemlékezés.

2016-ban a nők csak függőnyön keresztül figyelhették az eseményeket, hogy a férfiak ne láthassák őket. Tavaly nem volt már függöny

Aryeh Deri támogatásának köszönhetően állami és egyéb forrásokból idén megújítják a sírhelyet és környékét, a tervekben szerepel továbbá egy marokkói stílusú épület felhúzása is. ■

bedobni az e célra vásárolt gyertyákat. (Én is mindig feláldozok legalább két doboz gyertyát, biztos ami biztos.) A gyertyás kívánságok után a hívők a tér túloldalán meghallgatják az egész délután folyamatosan felhangzó imákat, beszédeket, előadásokat.

Ezután jó hangulatú vásárlátogatás következik a temető melletti parkban, ahol Baba Sali képével ellátott, szerencsehozó tárgyakat, mindenféle finomságokat és kellemetességeket (például a Baba Sali nevet viselő arakat) lehet vásárolni.

Irány Ciprus!

A SZOMSZÉD SZIGETRE SZÖKTÜNK

Fél óra repülőút, filléres repjegyek, rengeteg izraeli esküvő – a legtöbbször ennyit tudunk „ideát” Ciprusról. Pedig a Szerellem szigete – ahogy Afrodité szülőföldjét nevezik – sokkal izgalmasabb, mint amit a charterjáratok prospektus-kliséi kínálnak.

..... Steiner Kristóf

Mediterrán Európa és az Ezer-egyéjszaka meséit idéző egzotikum? A görög és török kultúra keveredése egyfelől a szigetlakók főbb konfliktusforrása, másfelől az utazókat idecsábító méz a madzagon. Aprócska méreténél fogva még Ciprus egymástól legtávolabbi pontjai is legfeljebb két-háromórányi autózással elérhetők. Lehet ugyan izgalmas egy kétéjszakás miniszabi itt, az igazi kaland mégis egy hét együttlét a helyiekkel. Limasol, Larnaca, Agla Napa, Paphos, Nicosia, Kyrenia, Famagusta mind másfajta meglepetést tartogat.

Még a „legturisztásabb” Larnacának is megvan a maga titkos térképe (súgók: Secret Garden kávézó). Limasol: vegán vacsorázóhelyek, növényi tejfel felszerelt kávézók, termelői piac, homokos tenger-

part, festői óváros – és angol nyelvű színházi előadások, mert igazi kultúrváros is. A vár bástyáiról csodaszép kilátás nyílik a tengerre, az új kikötőben dizájnert butikok és inyenc édességboltok közt bámszkozhat a kalandor; a középkori kőházak szegélyezte városközpont mára igazi „hipster kedvenc” lett. Paphoson a görög-ciprióták taverneinák kínálata egyszerű és őszinte, különlegesen ízes és színes.

Két főváros, egy lélek: Nicosia egyszerre Buenos Aires és Tel-Aviv – köszönhetően kevésbé felkapott jellegének, meg a helyiek kedves és nyitott viselkedésének. Őszinte, mégis pezsgő és pörgős hely. A határ a sétálóutca kellős közepén húzódik a Ciprusi Köztársaság és Észak-Ciprus között. Nicosia görög része bármelyik nagyvárossal felveszi a versenyt, akár divatfronton – kedvencünk a Fanous kajáló, ahol ismét gigászi területű asztalkám várt ránk, a török oldalon viszont virágzik a a török fürdőkultúra, és ismeretlen zöltségek sorakoznak a piacon.

Ha még egy piacozás is ennyi ismerlent tartogat, milyen lehet a török Ciprus tengerpartja? Nem érik egymást a beach bárók, de épp ez a varázsa. A senki földjén vezet az út az öböl ékszerdoboz-város, Kyrenia (Girne) felől az apró falvacskák felé. Színes házacsok, ezüstösen csillám-féle csónakok; a néptelen tengerparton gurulunk Tatlisu faluig, majd a Roots bárban, a parti főnyen mondunk búcsút a nagyon kellemes szigetjárásnak. ■

A teljes útibeszámoló a Nők Lapja Psziché magazin tavaszi számában olvasható, még több fotóval.

Minden út Jeruzsálembé vezet

A FŐVÁROS, AHOGY MÉG SOSEM LÁTTAD

Ezen az egynapos kiránduláson Vespasianus római császár útjától jutunk el John F. Kennedyhez, egy másik birodalom demokratikusan megválasztott elnökéhez, és mindezt úgy, hogy ki se tesszük a lábunkat Jeruzsálem környékéről. Sőt attól tartok, akadnak köztünk olyanok, akik még a fotelből sem kelnek föl. Akár foteltúrázók vagyunk, akár a bennfentesek méregdrága túrabakancsában vágunk neki, kezdjük az időutazást!

..... Fleischer Ferenc

Hurvat haSzaidim

Római út

Első állomásunk a Hurvat hanut, vagyis egy régi-mai karavánseráj az ókori római út mentén, ahol nyáron ma is felverhetjük sátrainkat, ha rászántuk magunkat az izraeli kéktúrara. Ennek a helynek a környékén, a 375-ös út mentén, ha Cur Hadassza felé indulunk, az út bal oldalán a kocsból is láthatjuk az egykor kőbe vésett eredeti római utat. Ki is szállhatunk, ha nem ömlik az eső, és végigjárhatjuk egy szakaszát, emlékezve a szegény legionáriusokra, akik építették. Sorsuk nem sokban különbözött a Rejtő-féle legionáriusokétól, és ezzel már be is lopták magukat szívembe, noha egykor a megszálló római hatóságokhoz tartoztak.

Az út az i. sz. első században Askelon kikötőjétől vezetett Bét Guvrin érintésével Jeruzsálem felé. Nagy szükség lehetett rá, hiszen mindennek alapja a kommunikáció, a világ uralmához hozni-vinni kellett az üzeneteket. A rómaiak korában ehhez a jó utak kellettnek – ezt bölcsen fölsímerték, évszázadokig uralták is a világot.

Bizánci gat

Ezen a helyen egy keresztény közösség virágzott Róma után a bizánci korban, talán eleink egy része követte a Jézus nevű zsidó ember vallási reformtanait. Nem éltek rosszul, fennmaradt templomok csodálatos mozaikpadlója, és nem csak misebort ihattak. A templom mellett erről tanúskodnak egy néhány éve hihetetlenül jó állapotban előbukkant, ezeröttszáz éves gat maradványai. A gat a szőlőprés volt, ahol előbb egy medencefélében meztláb addig ugrabugráltak a szőlőn, amíg minden leve kifolyt az erre rendszeresített lyukon, majd gondosan beleengedték a nedűt a kifolyóhoz tartott amforákba. A többi már a természet dolga. A borkészítésre valahogy az egész világon mindenütt rájöttek az emberiség sokféle szakadt ág-bogai. A helyet az 184-es busszal Mata faluig utazva lehet gyalogosan megközelíteni.

arab falu virágzott ezen a helyen. Manapság erdei kirándulásokat tehetünk a festői romoknál, egy mecset maradványainál. Szorgosan fényképezhetjük az Izraelben ritka, több száz éves erdei fákat, melyek nem a földhatárokat egykoron jelző öreg olajfák. Az a titkuk, hogy a muszlim hagyomány nem engedi a fák kivágását a szentek sírjainál, és szerencsére egy sejk szent sírhelye is a faluban volt. A 150-es busz tesz le a közelében.

Moca

Közeledünk napjaink felé, ideje zsidó, sőt cionista emlékhelyet látogatni. Ezért Moca felé vesszük az irányt, ahol 1860-ban megszületett az első zsidó földvásárlás és földműves vállalkozás, évtizedekkel

a cionista mozgalom kitalálása előtt. Józsué könyve is említette már Mocát ezen a vidéken, és az egyik dombon régészeti bizonyítékokat is találtak rá, hogy zsidó település lehetett errefelé már három ezer évvel ezelőtt is, az első templom idejében. Aztán Vespasianus római császár legionáriusokat telepített a vidékre, ebből lett a közeli arab falu, Kolonya neve. De erről mit sem tudva vette meg a földet 17 éves vejének 1860-ban egy Bagdadból akkoriban Jeruzsálembé költözött dúsgazdag zsidó, bizonyos Júda Ezékivel Salomon. A vő szülei lengyel vidékről költöztek a törökök uralta Jeruzsálembé, mert mélyen vallásos haszidok voltak. Egy vasuk sem volt, de David Jelin névre hall-

gató fiuk olyan jól teljesített a jeruzsálemi jesivákban, hogy vejének nézte ki a tizenéves lányát gyorsan férjhez adni vágyó bagdadi mágnás. Erre a fiú szégyenszemre otthagya a jesivát, és a hozományba kapott földeken gazdálkodni próbált. Persze csúfos kudarcot vallott, mert nem értett hozzá, és az másfajta szakértelmet igényel, mint a tóratanulást.

Éppen csödbe ment volna, amikor egy hatalmas termet talált a föld alatt, amit kiástott egy kicsit, és afféle karavánseráj-szállódává csinítozta. Nála megpihenhettek a zarándokok Jeruzsálem előtt, hogy megborotválkozva, akarom mondani szakállukat megfésülve, tisztán érkezzenek a szent városba. A vállalkozás virágzott, mindenki boldog volt, és idővel több, a földtúráshoz konyító zsidó család is melléjük telepedett. Idelátogatása után Herzl Tivadar is ezt a falut állította követendő példaként a cionista szervezetek elé. A Jelin család leszármazottai aztán

pár éve múzeumocskát rendeztek be őseik felújított otthonában, amit érdemes megnézni, ha érdekel minket a cionista újjászülés Izrael földjén.

Már csak a magyar vonatkozásai miatt is, mert amikor 1905-ben magyar rabbik Jeruzsálembé látogatva megpihenhettek a szálláson, akkor alaposan megrökönyödtek a zsinagóga hiányán. Gyorsan összeraktak hát egy imaszobát az emeleten, ebből lett a mai zsinagóga. A 186-os buszra szállva GPS nélkül is oda lehet jutni.

Har Adar

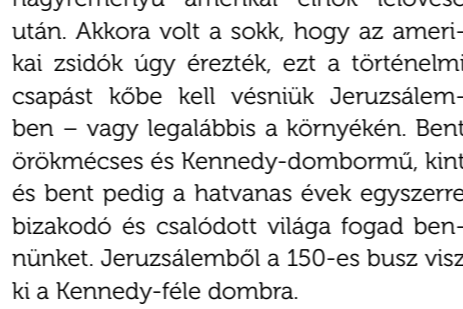
Ha már cionizmus, akkor ugorjunk be a közeli Har Adarra, amely nemrégiben egy merénylet miatt került a cimlapokra. Nevét roppant ősi módon a britek első világháború után itt elhelyezett radarjairól kapta. Ha felmegyünk a hegytetőre, ma is láthatunk ott mindenféle antennákat, mert ez a magas dombtető kiváló a jó vételhez. Mellettük pedig tankok, az errefelé különösen véresen zajló 1948-as harcok emlékére. A Palmach rengetegszer nekifutott, hogy megszerezze ezt a vidéket, de csak 1967-ben sikerült az izraeli hadsereg Harel hadosztályának bevenni. A nyolcvanas években hozták létre rajta a nem messianisztikus vallásosok, hanem ex-jeruzsálemi felső középosztálybeliek villái alkotta telepét. Közösségi falu a kiváló életminőség ígéretével, és akkoriban nem foglalkoztak azzal, hogy a határ innessz, vagy túlsó oldalán van-e. Így aztán ez egy olyan különös telepes falu, melynek lakói

többnyire balra szavaznak. Ugye nem minden fekete és fehér? Ha odalátogatunk, kacskaringós lépcsőn mászhatunk fel a kilátóba, ahonnan csodálatos panoráma tárul elénk, a Jeruzsálem felé vezető hegyláncok képe. A 187-es busz egyik megállója a faluban van.

Kennedy-emlékmű

És végül egy furcsa kakukktójs mára, a Kennedy-emlékmű. A Hadassza kórház Ejn Karem-i kampuszától nem messze egy félbevágott fatörzsre hajazó, nagyszabású emlékművet építettek a fiatal és nagyreményű amerikai elnök lelovése után. Akkor volt a sokk, hogy az amerikai zsidók úgy érezték, ezt a történelmi csapást kőbe kell vésnüük Jeruzsálemben – vagy legalábbis a környékén. Bent örökmécses és Kennedy-dombormű, kint és bent pedig a hatvanas évek egyszerre bizakodó és csalódott világa fogad bennünket. Jeruzsálemből a 150-es busz visz ki a Kennedy-féle dombra.

Így ér el a gyanútlan turista Izraelben néhány óra alatt a Római Birodalomtól John F. Kennedyig, útba ejtve Bizáncot, az arabokat és a cionista mozgalmat. Nem is értem, az izraeliek miért utazgatnak mindenfelé a nagyvilágban, teljesen fölösleges kimozdulni egy olyan országból, ahol pár kilométeren belül efféle csodák várnak ránk. ■

FOTÓ: FLEISCHER FERENC

Kik vagyunk, honnan jöttünk?

ASKENÁZI, SZEFÁRD, JEMENI – AZ ÚJ ISRAEL TÖRZSEI

Izrael jelenlegi zsidó népessége két nagy és egy harmadik kisebb, de jellegzetes, különálló csoportot alkot. A főleg Európából, kisebb részben a két Amerikából és Dél-Afrikából érkezett askenáziok, a Közel-Keletről és Észak-Afrikából jött „keleti törzsek”, akiket sommásan és tévesen szefárdoknak szokás nevezni (az imakönyvek a szefárd hagyomány szerintiek), valamint a jemeni zsidóság.

..... Halmos László

Askenázi – honnan a név?

A középkorban a Közel-Keletről és az Ibériai-félszigetről Németországba vándorolt zsidók alkalmazták lakóhelyükre. A szó Szászország nevének héberesítése (Sachsen – Askenáz). Néhány nemzedék alatt kialakították a német nyelvhez hasonló, héber elemekkel dúsított és héber betűkkel írott jiddis (jehudi, azaz zsidó) nyelvet. Később a keresztetek pogromjai elől tömegesen menekültek a lengyel és litván királyságokba, majd az ukránok lakta területekre. Az első évszázadok viszonylagos nyugalom után az itteni lakosságnál fejlettebb ipari és kereskedelmi érzékű zsidókat itt is üldözni kezdték. Ekkor jutottak el Magyarország és Románia területére.

A 18. és 19. századi askenázi zsidóság kultúrában, szokásokban – sőt bizonyos mértékben vallási rítusokban is – két nagy csoportra szakadt: a nyugati – francia, német, osztrák, cseh –, illetve a keleti – lengyel, baltikum, orosz-ukrán és romániai – askenázi népességre. Míg az előbbiek viszonylag hamar elfelejtették a jiddis nyelvet, az utóbbiak egészen a Vészorkorzig megőrizték.

A kétféle askenázi népesség határa éppenséggel Magyarország területén, nagyjából a Duna vonalánál húzható meg. A Dunántúlon és kisebb részben Dél-Magyarországon az eredetileg német ajkú „unterlandiak”, míg a keleti-északkeleti megyékben a Galiciából és Bukovinából érkezett, sokáig jiddis anyanyelvű

„oberlandiak” képezték a többséget. A „nyugati” típusú zsidók bő évszázaddal korábban érkeztek Magyarországra. Kezdetben azoknál jóval műveltebbek és gazdagabbak is voltak: le is nézték a zömmel kiskereskedő és kisiparos, általában nagyon vallásos keleti „galicianerek”.

A 19. században elkezdődött nagy kivándorlási hullám zsidók millióit is átjuttatta az Atlanti-óceánon túra. Az első askenázi zsidók mind Észak-, mind Dél-Amerikában találkoztak a már több nemzedék óta ott élő szefárd zsidókkal, de csak akkor kezdtek érintkezni velük, amikor már megtanultak angolul, illetve Dél-Amerikában spanyolul vagy portugálul.

Szefárdok – honnan a név?

Bizony, egyenesen a Tánácból, a héber Bibliából, onnan is Ovadia (Abadiás) próféta könyvéből, amelynek az első (és egyetlen) fejezetében, a 20. sorban ez áll: „és Jeruzsálem száműzöttjei, akik Szfárádban laktak”. Ez a babilóniai száműzetésre utal. Tény, hogy errec-jisraéli zsidók már a Második Templom idejében eljutottak a Földközi-tenger nyugati partjaira, a mai Spanyolországba. Az Abarbanel család hagyománya szerint nem is a második, hanem az első, a salamoni Templom idejében kerültek az Ibériai-félszigetre, és egyenesen Dávid király leszármazottainak tartják magukat.

Az újkorban Szfárádót egyértelműen Spanyolországgal azonosítják, a mai héber beszédben is. A „klasszikus” szefárdok azok a zsidók, illetve leszármazottaik, akiket 1492-ben üldöztek el Spanyolorszá-

ból, és zömmel a Balkánon, Törökországban és kisebb részben Nyugat-Európában – főleg a zsidók iránt türelmes Hollandiában – telepedtek le. Az Angliába hosszú szünet után visszatelepült zsidóság jelenléte is a szefárd bevándorlással kezdődött, mint ahogyan Észak- és Dél-Amerika első zsidó polgárai is közülük kerültek ki.

Az európai eredetű szefárd zsidóság is megőrizte, éspedig évszázadokon át spanyolországi – pontosabban kasztíliai – őseinek nyelvét, amelyet hol ladino, hol judeoespañol néven neveznek. Gazdag zenei hagyományaik a romancierókban maradtak fenn.

Magyarországon szórványokban él kevés szefárd zsidó, főleg a történelmi Magyarország Délvidékén. A leghíresebb közülük – talán hallottak róla –: Herzl Tivadar. A németes ív ellenére, amely álitólagos őse, Jozsef Karo családnevének a fordítása (szív: németül Herz, spanyolul corazón). Bródy Sándor író is „török zsidókként” tartotta számon őseit.

Jemeniek – honnan a név?

Mózes első könyvéből. A Témán név többször is előfordul benne, hol mint Ézsáv (Ézsau) egyik leszármazottja, hol pedig „dél” értelemben. Vagyis mint földrajzi fogalom, Témán, magyarul Jemen a történelem hajnalja óta ismert.

Az ott élő zsidók úgy tartják, hogy őseik már az első, salamoni Templom idején vándoroltak ide. Évszázadok múlva, a Második Templom lerombolása után, a ma ismert galut (száműzetés) során a több-

ség a Mediterráneum országaiba vagy Babilóniába (a mai Irakba) jutottak, míg kisebb zsidó csoportok dél (Arabia) felé vették az irányt. Az utóbbi csoportnak tulajdonítható, hogy a jemeni zsidók éppen úgy ismerték és művelték nemcsak a Tórá, de a Talmudot is.

A 12. században élt híres spanyol-zsidó utazó, a Tudélából való Binjámin beszámol róla, hogy megismert két jemeni testvér, akik Dávid királytól származtatják családjukat. A 13. században a bölcs Rambanót (Majmonidész) kértek levelben tanácsot a háláchával, a zsidó vallási eljárásokkal kapcsolatban. Ez a legtávolabbi zsidó törzs tehát az akkor áthidalhatatlannak tűnő földrajzi távolság ellenére állandó kapcsolatban állt a zsidóság szellemi központjaival.

Az első újkori európaiak – általában orientalisták – a 18. századtól tájékoztattak a Jemenben és Adenben élő zsidó közösség létéről.

Akár földöntúli inspirációknak is vehető, hogy az első modern alija Erec-Jiszráelbe ugyanabban az évben, 1882-ben egyszerre indult Kelet-Európából és Jemenből anélkül, hogy a két csoportnak bármilyen tudomása lett volna a másik elindulásáról, de akár a létezéséről is!

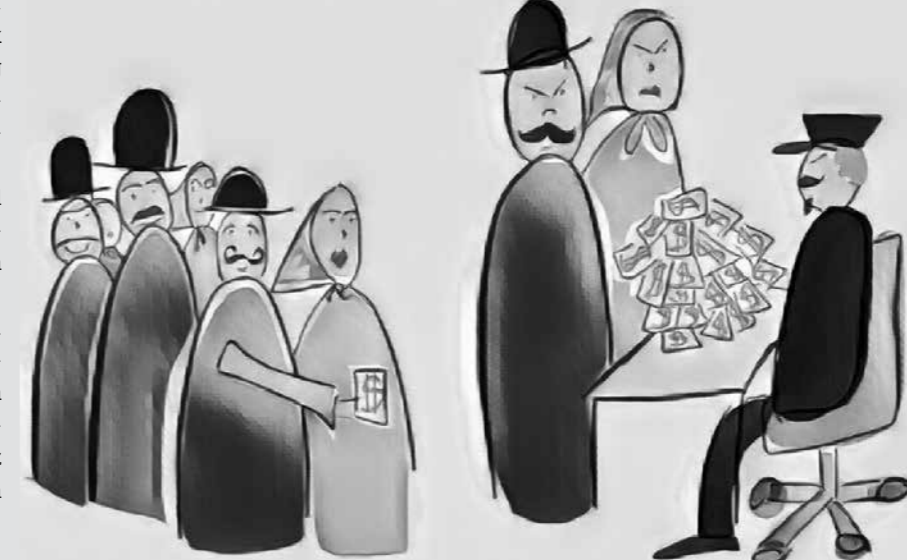
Akárcsak Európából, Jemenből az alija több hullámban indult, de a legnagyobb kétségkívül Izrael Állam megalakulása után, 1949–50-ben zajlott, amikor a „Sasok szárnyain” művelet során repülőgépekkel hoztak mintegy 50 ezer embert az országra.

Megható az a gyerekes, naiv hit, ami ezeket az embereket bátorította, hogy beszálljanak a vasmadárba, hiszen a tevén és a számon kívül közlekedési eszközként talán csak a hajót ismerték. Azt azonban tudták, hogy Jerusálajmban már Dávid fia kormányoz, aki maga is Dávid...

No de azt a gyakran idézett anekdotát, hogy a jemeniek odafenn, útközben fáztak a repülőn, ezért többször gyűjtöttek a vasmadáron – minden bizonnyal a legendák közé kell sorolni. ■

Sorsjegy

Arje Singer elbeszélése

Én magam egy új fűnyíró gép beszerzésén spekuláltam, és még így is marad egy kalap pénz, ami bármikor jól jöhet. Az értesítenem két faxszám volt feltüntetve. Az egyik az ügynőksége, a másik a sorsjegy kiadója. Azt tettem, amit más is tett volna a helyemben, faxon érdeklődtem a cégek címeiről.

Don José Antonio azonnal felhívott telefonon, a bankszámlám számát kérte, hiszen – hadd idézem itt bölcs megjegyzését – „Nem küldhetünk ilyen hatalmas összeget csak úgy postán, hogy ellopják.”

Milyen okos! Hurrá, jöhet a pénz! De az asszonykám akadékoskodott.

– Mi van, ha ez nem igaz? – kérdezte. – José nem lehet csaló! – jegyeztem meg.

– De mégiscsak a mi bankszámlánk... – Nem kell a tető, az utazások, a lakókocsi? Mindet fel akarod adni?

– Éppen azért. Mert ők csak egy bélyeg árát fektették bele. Holnap reggel felhívjuk a spanyol követséget. Másnap telefonáltunk Canberrába.

– Spanyol követség, miben segíthetünk?

Asszonykám előadta az esetet. A vonal másik végéről azonnal jött a kérdés: – Akivel telefonon beszélt, arab akcentusú volt?

Hevesen bólogtam, asszonykám tolmácsolta.

– Csaló arabok, Gázából. Sajnáljuk, de eddig nem tudtuk elkapni őket. Azonnal égessék el a levelet.

Nos, égetés helyett (ilyesmi történt már Spanyolországban) így üzenem a kedves olvasóknak, a bankszámla számát sose adják meg senkinek.

Hogy aztán egy hasonló történeten tudnak-e majd nevetni – ez már humorérzék kérdése. Én is csak azért tudtam, mert asszonykám több esze volt nálam... ■

Hadsereg: a nagy olvasztótégely

Annak idején, amikor megérkeztem Izraelbe, nem gondoltam olyasmire, hogy zsidó és zsidó közt lehet konfliktus Izrael földjén. Már az első héten feltűnt, hogy elég sok olyan zsidót látok a városban, akinek a bőre jóval sötétebb, mint a miénk, európaiaké. Úgy gondoltam, hogy ők az itt születettek, a szabrék. Hogy ők is ugyanúgy bevándorlók, csak jóval később tudtam meg.

••••• Avi Ben Giora •••••

Az első években, pontosabban amikor be nem vonultam katonai szolgálatra, nem éreztem, hogy ők másképpen viszonyulnak hozzánk, európaiakhoz. A kibucban, ahol a nyelvet tanultam, nem voltak déli zsidók. Még a kibucnyíkok közt sem akadt déli származású. A meglepetés a hadseregben ért.

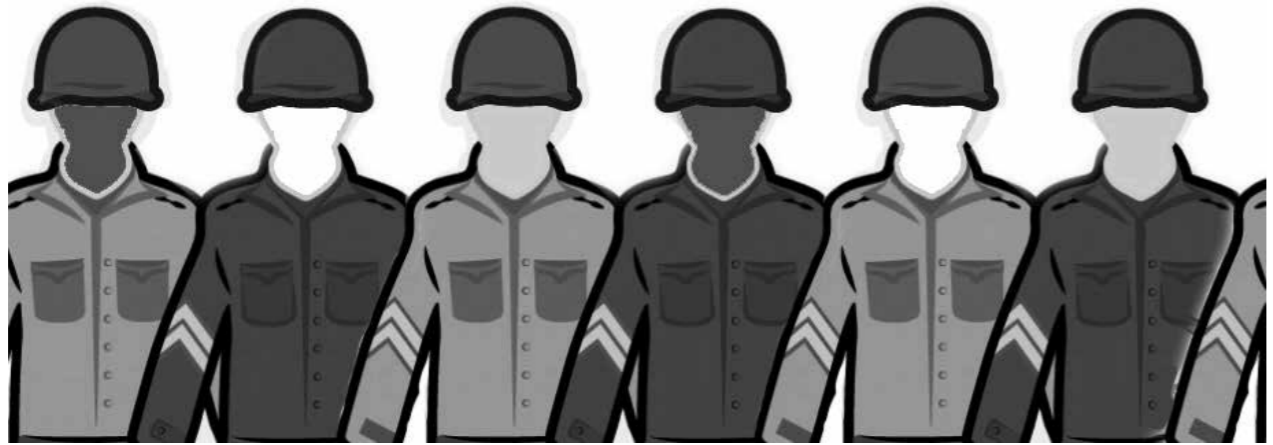
A hetvenes évek elején vagy közepén elég nagy számú orosz bevándorló érkezett. Bécsben (mert oda disszidáltunk, hogy ide jussunk!) főleg orosz alijázók várakoztak, hogy megkapják a zöld jelzést. Alapból nem kedveltem az oroszokat, de minden okom meg is volt rá. Egy olyan országból szöktem el, amelyik az akkori Szovjetunió gyarmata volt. Am úrrá lettem hamar az érzéseimen, azt gondoltam, hogy ők is épp olyan zsidók, akárcsak én, és talán még sokkal rosszabb körülmények közt éltek, mint én Magyarországon.

Egy darabig nem láttam jelét különbségnek közöttünk. A légerben csupán egyszer akadt próbó problémánk. Egy alkalommal a közös nagy zuhanyozóban felejtettem a borotvakészletem: habot, pengét, arcszeszt. Mire visszamentem, egy tovaris már használatba vette. Elég jól értemet még oroszul, és mondtam, hogy ez az enyém. Nagy szemeket meresztett rám, de egy szót sem szólt, csak lerakta, még elnézést sem kért. Én meg mondtam, fejjeze be nyugodtan, a pengét el is veheti. Nem is véhette, hogy nem csinálók palávert, amiért el akarta venni a holmimat.

A megérkezés után a reptéren jött a következő meglepi. Nagyrészt oroszok érkeztek velünk együtt, meg egy román házaspár és két osztrák. Persze minket hagyta a legvégére, addigra az oroszok már régés-rég megkapták a szükséges okmányokat. Magyarul értő, beszélő tisztviselő nem akadt. Ha tetszett, ha nem, kénytelen voltam oroszul beszélni. Legnagyobb csodálkozásomra az ötödik kinyögött mondat után a tisztviselő magyarul szólalt meg. Kiderült, hogy Kárpát-aljáról származott el, ő meg azon csodálkozott el, hogy magyarországi magyarral találkozhatott. A rendelkezésére álló pár perc alatt igyekezett eligazítani engem és anyámat, hogy mihez tartsuk magunkat. „Több manapság az orosz bevándorló, mint az európai vagy tengerentúli. Mindent az ő emberek ülnek, akik kenőpénzért a legjobb lakásokat adják nekik, és más kedvezményeket is.”

Kicsit olyan ez, mint Magyarországon az orosz laktanyák környéke. Ott az oroszok bármit hajlandók voltak adni egy üveg valódi vodkáért, farmenadrágért vagy kozmetikai készítményért. Cserébe rubelt adtak, néha meg dollárt. Az utóbbi sokszor hamis volt. Én személy szerint nem szálltam bele az efféle cserékereske-

delembe, mert elég távol esett tőlünk az első orosz laktanya. Am amikor kint jártam a Szovjetunióban, megtapasztaltam. Azt is tanácsolta a tisztviselő, hogy vagy menjünk a rokonainkkal a Szochnutba, ha valamit intézni kell, vagy ha tudunk, beszéljünk oroszul.

Mivel én addig nagyrészt kibucban éltem, bevonuláskor nem nagyon tudtam, mi is van „odakint”. De ott bent azonnal elkezdődött a „szakosodás”. Az oroszok igyekeztek olyan körletbe kerülni, ahol oroszok voltak többségben. Az alapki-képzés (tironut) alatt ilyesmi nemigen jöhetett létre, mivel a parancsnokok igyekeztek teljesen vegyes egységeket (európaiak, amerikaiak, oroszok) kialakítani, és a parancsokat főleg héberül és nem oroszul kaptuk.

Az oroszok persze megpróbálták egy csoportban maradni. Ebből lett a botrány. Azt terjesztették, hogy ők, oroszok csak amolyan ágyútolteléknek kellenek, és a többiek szándékosan kiszárnak velük. Nagy verekedés tört ki, végül a katonai rendőrségnek kellett beavatkoznia. Egy pár oroszot azonnal lecsuktak. Később ta-

lálkoztam ugyanezekkel a katonákkal, akorra már nyoma sem maradt a régi viselkedésüknek, hogy többre tartják magukat, mert többen vannak.

A déli zsidók nagyon utálták az oroszokat – de mindenkit annak tekintettek, aki a Szovjetunióból jött. Gyakran verekedtek össze a marokkói vagy más déli zsidók, főleg a grúz vagy örmény származásúakkal. A teljes megbékélést csak a hadsereg, a nagy olvasztótégely volt képes elérni. A civil életben persze sok helyen megmaradt az askenázik és a szefárdok közti ellentét. Am ezek messze nem voltak annyira vérszesek, mint manapság. Ha ritkán is, de akadt házasság a déli, illetve az európai zsidók között – nem úgy, mint napjainkban.

Bármennyire is lebecsülük egyesek a hadsereg nevelő szerepét, a valóságban mégiscsak ennek volt a legnagyobb hatása a különféle nációkra. Itt tudatosult igazán bennük, hogy egyformák vagyunk, nincs vuzvuz (a déli zsidók ezzel a névvel illették az európai askenáziakat), se témoni, se marokkáni. Később kibővült a kör az etiópiai bevándorlókkal, a falassákkal. Merem állítani, ők a legna-

gyobb vesztesek. Sem a déliek, sem az európaiak nem voltak képesek igazán befogadni őket. Valójában gettósodva élnek, és nehezen illeszkednek be az izraeli társadalomba.

Izrael – bár Egyiptommal és Jordániával békét kötött – még mindig háborús veszélyben él. Védelmi kiadásai a mai napig magasak, a GDP igen nagy százaléka megy el erre, mégsem tekinthető szélbe szórt pénznek. A védelem biztosításán kívül társadalomformáló ereje volt és van most is. Am a mai politika minderről másképp vélekedik. Korábban számos vezető politikusnak volt katonai múltja (Rabin, Saron), ma ez már nem érvényes. Izraelnek nem csupán a területén élő arab lakosság okoz gondot. Probléma a különféle társadalmi és kulturális különbségeket hordozó zsidó lakosság egy néppé Kovácsolása, a klita (beilleszkedés) is. Sajnos érezhető a déli és az európai zsidók közti különbségek kiéleződése. És akkor még nem is beszéltem a teljesen a perifériára szorított etiópokról, a kusikról (feketék).

A különbözőségeket sokszor és sokáig szőnyeg alá seprték, pedig több figyelmet érdemelnek. ■

Zizilend TOP4

Régen, amikor még élt a Sellyei Nagy, nála tartottuk a szederestét, és mindig valami jó film kezdődött pont a közepén, úgyhogy Apu szeretett volna nézni és Sellyei Nagy azt mondta, nem tudok imádkozni, mert én az újhéber kiejtéssel tanultam héberül olvasni, azaz írvitül, ő pedig askenázi kiejtéssel olvasott a gót betűs német, vagy nem is tudom, talán jiddis haggadájából, ami már nagyon szét volt szakadva, és olyan tenyértől fényes piros kötése volt.

Zizilend.blog.hu

Elvegyülni az őselevesben

KILENCMILLIÓHOZ KÖZELÍT IZRAEL LAKOSSÁGA

Az Izraeli Statisztikai Hivatal frissen közzétett adatai szerint az ország lakossága a 9 millióhoz közelít. Tavaly 27 ezer új olé érkezett Erebe. A Kibic portál szerint Izraelben jelenleg 8 793 000 ember él, ebből 6,55 millió, vagyis a lakosság 75 százaléka zsidó, 1,84 millió arab (21%) és 400 ezer (4%) a nem arab keresztények, továbbá az első két kategóriába nem sorolhatók száma. A statisztikában nem szerepel a mintegy 170 ezer vendégmunkás, sem az illegális határátlépők.

••••• Krasznai Éva •••••

Hatalmas olvasztótégely ez az ország. Nemcsak lakóinak születési helye miatt, származását tekintve, de kultúrájában, vallásában is meglehetősen heterogén. Még a többségi zsidó népesség is sokszínű, hiszen a származási „anyaországban” szinte valamennyiüket eltérő hatások érték. Tévedés lenne azt állítani, hogy hasonló lenne a mentalitásuk, a problémamegoldásaik. Talán csak zsidóságukban azonosak. Egy idő után persze az etióp, a jemeni zsidók is igazi izraelivé válnak, de otthon bizonyosan megőrzik a gyerekkorban megszokott ételek ízesítését. Másként fűszereznek, más levesekkel, húsokat kedvelnek, mint a Kelet-Európából érkezők. A keletről, nyugatról, meg a „középről” alijázók más-más színeket, illatokat kedvelnek.

A tömegkommunikáció ugyan igyekszik elsimítani különböző országokból

érkező nagyszülők, szülők közötti összeütközéseket, amiket a mindennapok időnként felszínre hoznak. Mert például az itt született jemeni inkább kelet-európai nőt választ feleségül, az orosz zsidók maguk között csak oroszul beszélnek, az idős vaskereskedő orosz eladót vesz fel, hiszen valakinek meg kell értenie a vevőt. Román szót is gyakran hallani – és a sor vég nélkül folytatható.

De azért még egyet. A közelmúltban a Belügyminisztériumban próbáltam megtudni, hogy ha alijázom, milyen okmányokkal kezdek el az új életemet, adjanak valami leírást. Küldözgettek ide-oda, pattogtam az ügyintézők között, mint a pingponglabda. Azt mondták, ha megvan a személyim, akkor felvilágosítanak, igen ám, de azt csak alijázás után kaphatom meg... Végül nem intéztem semmit, és az országimázs is repedezett rendszeren. Hogyan legyek így nyugodt, kivándorolni akaró zsidó? Nem állítom, hogy az „anya-

országomban” minden gördülékenyen megy, de az anyanyelvemen azért legalább elboldogulhatok.

Izraelben nem reménytelen a helyzet, főleg, ha nem tudsz még írvitül, de beszélz oroszul vagy angolul, meg ahol sok a Franciaországból alijázott zsidó, ott boldogulsz a franciával is.

A magunkkal hozott hagyományok, szokások meglehetősen eltérnek az izraeliekétől, a mentalitás is különböző. Az eltérések idővel kisimulnak, csak addig kell kibírni...

Az arabokkal való viszonyunkról a legnagyobb tanulság számomra annak a nőnek a döbrent arca volt, aki a televízióban beszélt egy gyilkos fiatalemberről. A fiú sokszor kávézott náluk, az asszony soha nem gondolta volna, hogy a férfi egyszer leszürja a szomszédját... Egy 70 éves ország történetében nem a rasszista vámadások a meghatározóak, de lehetetlen nem számolni velük.

Nem voltam örömkatona

DE VAN EGY PÁR SZTORIM

A seregben töltött idő nagy része elég unalmas volt. Az ember azt gondolná, hogy egy állandó háborús helyzetben álló katonaságnál biztos mindenféle bevetésekkel, akciókkal vagy izgalmas bevonulásokkal telik majd az a háromévnnyi szolgálat. Hát nem. Legtöbbször vársz. Egy parancsra, vagy hogy végre elinduljatok valahová, vagy egyszerűen csak arra, hogy majd téged megtámadnak, ami – bármilyen furcsán hangzik így, fotelben ülve, akkor is igaz – unalmassá tud válni.

••••• Borgula András •••••

Éééés az unalom a legveszélyesebb dolog, ami történhet egy emberrel, akinek fegyver van a kezében.

A sok baleset, a kegyetlenkedések egymással vagy a lakossággal, sokszor ebből az egyszerű dologból, az unalomból születik. Tisztként hamar megtanultam, hogy igyekeznem kell minél több és minél értelmesebb elfoglaltságot találni magamnak és a katonáimnak is. Erről szól az én askená-zs-zefárdi sztorim.

Hadnagyként az egyik feladatom egy ellenőrzőpont irányítása volt. Ezen a kis belső határátkelőn rengeteg – szám szerint hatezer – izraeli palesztin ment munkába minden reggel és tért haza minden este. Rengeteg busz jött minden reggel, rengeteg morcos és fáradt emberrel, akiknek minden nap át kellett esniük ezen a hercehurcán. A leggyorsabban úgy tudtuk ellenőrizni a papírokat, hogy két katona felszállt a buszra, az egyik a vezető mellé állt csőre töltött és kibiztosított fegyverrel (ha baj van, azonnal tüzet tudjon nyitni), a másik pedig felszólított mindenkit, hogy tartsa fel a papírját, engedélyét, majd elindult a busz hátulja felé, a sorok közt, fegyverét leszorítva, a feltartott papírokat egyenként összehasonlítva a tulajdonosukkal.

Nem mondhatnám, hogy ezer százalékos módszer volt, de legalább a látszatát fenntartottuk annak, hogy komoly és összeszedett hadsereg vagyunk. Egy ideig még izgalmas is volt, de már a második héten, cirka a századik busz után már nagyon untam, és amikor én unatkozni kezdek, akkor be nem áll a szám. Így lassanként egy kisebb stand-uppá fajult a felszólítás a papírok felmutatására. Kisebb viccekkel, nagyon erős magyar akcentussal és kérdésekkel dobtam fel a számomra már végtelenségig elunt szituációt. Több rovatom volt, amiket a kedvem szerint váltogattam, de volt egy katonám, egy szefárd fiú, akivel ha együtt szálltam fel a buszra, mindig ugyanazt mondtuk. Ő a barna szeművel, bőrével és ső-

tét hajával még jobban kiemelte az én akkor még sűrű szőke hajamat, fehér askená-zs-zefárdi ábrázomat és az izraeli nap miatt még kékebbé vált tekintetemet. Viccesen néztünk ki ugyanannak a seregnek az egyenruhájában, és erre még rá is játszottunk.

„Jó reggelt kívánok, kedves uraim!” – kezdtem a mondanómat, és már erre felkapták a fejüket. Ki szólít már így minket? „Borgula András vagyok, én leszek ma reggel az önök ellenőrzőtisztje, ha ez így megfelel mindenkinek. Megfelel vagy van ellenvetés, esetleg szeretnének egy másik tisztet?” Itt már röhögcséltek, egy idő után kérdeztek, hogy van-e inkább lány, vagy valaki, aki beszél arabul, de persze nem komolyan, mert tudták, hogy én vagyok ott az egyetlen tiszt. „Kérem, engedjék meg, hogy ma reggel én és testvérem ellenőrizzük a papírjaikat.” Ekkor fellépett a buszra Omri, aki inkább nézett ki a negatívomnak, mint a testvéremnek. „Testvérem most vigyimegy a sorok között, és megnézi a papírjaikat, kérem készítsék elő, mert az öcsém elég hirtelen haragú, már gyerekkorában is az volt, de hát tudják milyenek a szefárdok... vigyázni kell velük.”

Eddigre mindenki jól összezavarodott, és ha volt is valakinek ártó szándéka, úgy gondoltuk, mostanra megfeledezett róla. „Nem is igaz, csak idegesített, hogy te voltál a mama kedvence, sőt még mindig téged szeret jobban.” Ezt mondta Omri valahonnan a sorok közül, miközben ellenőrizte az iratokat. „Nem szép dolog különbséget tenni a tesók között, de mindig te kaptad a szebb ajándékokat, meg a csirkecomb felső részét is mindig neked adja anyu a sábeszi asztalnál... nekem elegendem van ebből...”, csak azért, mert egy kicsit sötétebb a bőröm, mint neked... ez igazságtalanság.”

Omri így duzzogott tovább, és közben nagyjából be is fejezte az ellenőrzést, visszajött mellém a busz elejére. „Ne duzzogj már, öcsi, én azt hittem, te az első combot szereted, nekem aztán tökmindegy, hogy melyik részt eszem. Ha ez neked ennyire fontos, legkö-

FOTO: BORGULA ANDRÁS

zelebb cserélünk, jó? Ne veszekedjünk, nem szép dolog kitergetni a családi problémákat idegenek előtt...” – és már szálltunk is le a buszról. Én megköszöntem az együttműködést, és jó munkát kívántam mindenkinek, meg biztosítottam őket, hogy este is itt leszünk. Miközben lekászálódtunk, figyeltük, hogy mik a reakcióik. Persze aki már átesett az ilyen ellenőrzésen, cinkosan mosolygott vagy oda-oda kacskintott nekünk. De azok, akik először látták a produkcióinkat, összenéztek. Ilyen mondatfoszlányokat kaptunk el: „Ezek a zsidók, hát ezt nem hiszem el...” meg „Sok mindent gondoltam ezekről, de ezt...” Búcsút intettünk nekik, és örültünk, hogy megúsztuk ezt is.

Keskeny határvonalon mozoghat a katona, amikor azokkal viccelődik, akik a gondjaira vannak bízva. Érzékeny helyzetek, megalázó szituációk alakulhatnak ki akár egyetlen pillanat alatt, de azt remélem és hiszem, hogy mi a jóízűs határai közt maradtunk. Rádásul javítottuk egy kicsit ezeknek a palesztin munkásoknak a hangulatát. Mert akkor – és szerintem most is – a többség csak békét és dolgozni akart.

Azóta eltelt majdnem húsz év, és gondolom, ennyivel közelebb kerültünk a békéhez meg a boldog együttéléshez. Arabok, zsidók, szefárdok és askenázok egyaránt – ugye így van? ■

Programok a kulturális sokszínűség jegyében

JÓLLAKNI KULTÚRÁVAL – ÉS NÉHÁNY FINOM SPECIALITÁSSAL

Ha Izrael sokfelől érkező népszerűségét kellene bemutatnom, a legkézenfekvőbb az ételkóstoltatás lenne. Ez azonban nem étel- és étteremajánló – már csak azért sem, mert minden városnak, környéknek megvan a maga kedvenc (és lehetőleg autentikusabb) kubbája, dzsahunnja, indzserrája, borscslevese és sóletje. Ezek feltérképezése pedig túl nagy falat (hogy stílszerű legyek). Ajánlóm keretében tehát máshonnan közelítem meg a kérdést, inkább múzeumokat és kapcsolódó programokat kínálom.

Ramla – Történelem és piac

Visszatérve a régióhoz, mégiscsak egy féljé-kulináris programmal kezdem. A Finjan Tours rengeteg egzotikus, mégis könnyen elérhető célpontot kínál. A lap megjelenéséhez legközelebbi túra Ramlában lesz, február 23-án péntek reggel indul. A történelmi nevezetességek felfedezése mellett bevezetnek a piac rejtelmeibe is, többek közt megkóstolhatjuk a tunéziai szendvicset igazi frissességben, ami valószínűleg a lakatlan színtereken élő denevéreké, a 16 ezer embert befogadni képes atambunkert és az árúsokat ismerhetjük meg, de a környék lakóinak ételéből is kapunk kóstolót, főleg az etióp, szudáni és filippinó konyha remekjeit ismerhetjük meg.

Pár havonta rendezik meg a tel-avívi buszpályaudvar bejáró sétát, amelynek során nemcsak a lakatlan színtereken élő denevéreké, a 16 ezer embert befogadni képes atambunkert és az árúsokat ismerhetjük meg, de a környék lakóinak ételéből is kapunk kóstolót, főleg az etióp, szudáni és filippinó konyha remekjeit ismerhetjük meg.

finjanisrael.com

Jeruzsálem – a világ közepe

Ezt eddig is tudtuk persze, de valóban található itt – a sok egyéb látványosság mellett – számos múzeum is, melyek különböző zsidó vonatkozású helyeket mutatnak be.

A Mamila közelében van az **Észak-Afrikai Zsidók Hagyományának Háza**. Ez egy gyönyörű, marokkói stílusú, nemrég felújított épületben található – már csak magáért a látványért is érdemes ellátogatni ide. Az állandó kiállítás a műtárgyak mellett bemutatja a Jeruzsálemben érkező marokkóiak életét (mert ebben a házban lakott egyszerre vagy 30-40 család is), használati tárgyainak és történeteinek keretében. A Hagyományok Háza sok programot, előadást is szervez, de jó, ha tudjuk, hogy erősen Marokkó-központú, ezért aki a libiai vagy egyiptomi zsidó közösségek iránt is érdeklődne, annak nemigen elégíti ki a kíváncsiságát, amit itt láthat.

Nincs állandó nyitva tartás, ezért a tervezett látogatás előtt érdeklődjünk telefonon!
www.north-africa-jewish-heritage-center.org.il

Szintén a belvárosban található az **U. Nahon Olasz Zsidó Művészet Múzeuma**. Ez része az öt különleges múzeumot magában foglaló Jeruzsálemi Csillagnak, de önmagában is megér egy látogatást. Található itt egy reneszánsz kori zsinagóga, amelynek belső terét egy az egyben telepítették át egy Velence melletti faluból, és most is használatban van. Rengeteg gyerekeknek szóló szakkört és programot kínál, kincskeresőstől kezdve bat-micva felkészítőig, de ezeket előre kell foglalni. A nyitva tartást célszerű megnézni a honlapon.

ijamuseum.org

A múzeumi negyedben található a grandiózus **Bibliai Helyek Múzeuma**. Állandó és időszakos kiállításai bemutatják a Bibliában is említett vidékeket, most épp a Babiloni Exodust, a görög bor- és Dionüosz-kultuszt, és ismerkedhetünk a letűnt közel-keleti kultúrákkal, a nábiaitól a fóniciáig. Természetesen itt is vannak előadások és pompás gyerekprogramok, mint a minden szombaton megrendezett Megelevenedő múzeum (délelőtt 10-től délután 2-ig).

www.blmj.org

Az **Izrael Múzeumban** januártól látható a **Pravda** című tárlat, ezen egy fiatal festőművész, a 90-es évek elején kamaszként Izraelbe érkezett Zója Cserkasszkaja (Zoya Cherkassky) mutatja be finom humorral a Szovjetunióból indult bevándorlók hétköznapjait és nehézségeit. Március 13-án (kedd) este 7-kor élőben is meghallgathatjuk, hogy mit gondol az általa megfestett világról, és mit a képeiről.

www.imj.org.il/en/exhibitions/zoya-cherkassky

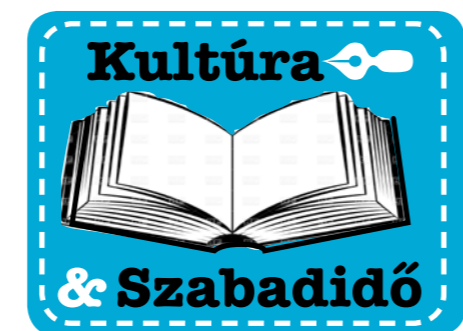
Irak, avagy Babilon

Or Jehudában, Tel-Avivtól nem messze van a több ezer éves iraki zsidó közösséget és kultúrát bemutató múzeum. Az élmény kézzelfoghatóvá tételét segíti számos – előre foglalandó – kísérő program: filmvetítések, közös éneklés, személyes élettörténetek megosztása, archiv fényképek és a hozzájuk kapcsolódó történetek, kézműves programok, kincskereső gyerekeknek. Minden pénteken ingyenes tárlatvezetés indul 11 órakor.

<http://www.bjhc.org.il/>

Jemen Rehovotban és Ros Haajinban

Meglepett, hogy pont ebben a két városban van a jemeni zsidókkal foglalkozó központ. Mindkét hely múzeum és hagyományörző ház is egyben, érdekes programokkal. Azonban az önkormányzatok kommunikációs csapata még nincs

a csúcson, ezért a honlapon csak minimális információkat találtam – látogatás előtt érdemes felhívni őket.
<https://www.rehovot.muni.il/383/>
<http://www.rosh-haayin.muni.il>

Cfát és a magyarok

Bár valószínűleg a legtöbb olvasó ismeri, mégsem hagyhattam ki a **Cfái Magyar Zsidóság Múzeumát**. Ha északon járunk, érdemes benézni, bár erősen holokauszt-központú a hely. Azonban a szép kilátás feldobhat minket a látogatás után.
www.hjm.org.il

És a végére még egy kis étkezés...

Mégsé bírtam ki, hogy ne ajánljak ilyet is... A Petah Tikva-i **Yafa** autentikus iraki ételket készít, és bárkit meg is tanít rá, aki szeretne legalább féljé eredeti kúbe levecsket készíteni. A féljé eredeti kétféleképpen is értem: egyrészt akármennyi grizgalkuskát és szilvásgombócot csinálunk is életünkben, biztos, hogy egy igazi iraki vagy kurd nem fogja tökéletesnek tekinteni a mi kubbunkat. Másrészt sokak szerint az irakiak se tudnak igazi kubbát csinálni, mert az a kurdok kiváltsága. Akárhogy is, főleg télen egy jó piros vagy narancssárga, fűszeres leves, benne a finom, húsos vagy hústalan gombócokkal felér egy lecsóval vagy egy bagulyással.

momcook.co.il

FOTO: MALGORZA MOGONCZAK/BOLEBORE

Korányi Eszter

szág fejlődésén, a kibucok létrejöttétől, a zsidó kereskedelem kialakulásától napjainkig. Nem feledkezett meg az elmúlt hetven év alatt lezajlott háborúkról, az arab népszerű növekedéséről sem. Szó esett a Kairó és Amman között létrejött hideg békeről, amelyben eltérő, de fontos szerepe volt Európának, Amerikának és Kínának – és ebbe belejárított az oroszok aktív részvétele is.

Egervári Vera

A B'nai Brith Löw Immanuel Páholytól következő programja:

2018. február 27.,
kedd 17.00

Vidám
Purim-est
meglepetéssel

Van helye a keleti szívnek az útlevelemben?

MIZRÁHI-IDENTITÁS, AHOGY A HAAREC GRAFIKUSA ÉRZI, LÁTJA, ÁTADJA

A Jeruzsálemi Izslám Művészeti Múzeumban jelenleg fiatal művészek munkái láthatók a **Metabolizmus** című időszakos kiállításon, amely a keleti és nyugati, arab és zsidó, Izrael és Európa, a Közel-Kelet és Izrael, valamint az arab és a héber nyelvű területek közötti kulturális és esztétikai kapcsolatokkal foglalkozik.

..... Vadász Éva

A kiállítás az arab díszítés, az arab betűk és az arab kalligráfia hatását vizsgálja. A jelek esztétikája olyan üzenetet közvetít, amely kellemetlenül hatna az izraeli közbeszédben. A művészek sokféle megközelítést kínálnak a testdíszítés, az otthon és a család, a lakókörnyezet, a származás, a nemzet és az állampolgárság terén. Néhány alkotás az izraeli olvasztótégely pereme felé tolódott hagyományok felé nyit, mások azt vetik fel, hogy vajon Izrael hogyan fogadná, ha benne egy másik éthosz dominálna.

Hogyan jelennének meg Izrael állam szuverenitásának jelképei – az útlevelemben, a zászlón, a bankjegyeken és a címerben –, ha azokat arab országokból bevándorolt, és nem európai országokból származó művészek terveztek volna? Ezt kérdezte Shany Dvora „Rejtett formák” című projektjében, amely most a Metabolizmus kiállításon kapott méltó helyet.

A 27 éves Dvora harmadik generációs mizrahi, azaz keleti bevándorló. Apja szülei Irákból jöttek, anyai nagyszülei iráni származásúak. Tanulmányai során felfigyelt arra, hogy az izraeli design világában szinte egyáltalán nincs jelen a mizrahi kultúra. „Hatalmas szakadékot tapasztaltam a magam és a nagymamáim kultúrája között, és szeretnék hidat építeni közöttünk, átugorva a szüleim által átvett izraeli kultúrát. Az érdekelt, mi lett volna, ha ők és én ugyanabból a vizuális és esztétikai világból táplálkoztunk volna.”

Dvora a tanulmányai során megtervezte a Mizrahi Demokratikus Szivárvány Kollégió nevű civil szervezet logóját, a Mitga nevű perzsa étterem arculatát, plakátokat készített Victoria Hannah zenés estjére és tanult héber kalligráfiát is. „Design szakos hallgatóként identitási kérdések foglalkoztattak: Ki vagyok én? Egy művész Izraelben? Milyen értékek mentén találok magamat, és kiknek az útját folytathatom?”

„EGY BŐRÖNDNYI GOOGLE”

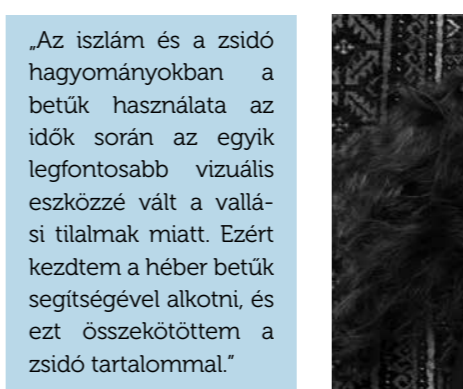
„A zarárvizsgámra készítettem projektet kutatással kezdem. Vissza kellett mennem az időben, hogy megértem, mi történt az állam identitásformálásának első éveiben. Ellátogattam a szefárd és izslám országokkal is foglalkozó Ben Cvi Intézetbe, az Izrael Múzeumba, a Biblia Földje Múzeumba és az Izslám Művészeti Múzeumba. Könyveket gyűjtöttem és kézírásokat másoltam az ismétlődő mintázatokkal, formákkal. Közben tanulmányoztam az arab országok zsidó kézművességét, főként az aranyművességet, a himzés és az írás világát. Az egész szemeszter alatt egy bőröndnyi környvel másképp, ezek a héber írás történetével és az izslám művészettel foglalkoztak, mely az arab országokban élő zsidók közege is volt. Olyan volt számomra ez a bőrönd, mintha a Google-t hurcoltam volna magammal kinyomtatva.”

Dvora tanulmányozta az izraeli grafikus tervezők első generációjának munkáit, és világossá vált előtte, hogy a nemzeti szimbólumok megalkotói bizonyos

politikai irányzatok és a cionizmus eszméjének közvetítőiként működtek.

Ők a modern stílust választották a vallási jelképek helyett, amelyek a diaszpórában egyesítették a zsidóságot.

Az általuk alkotott új szimbólumokat Európa ihlette. Például a Hisztadrut (a szakszervezet) plakátjai erősen emlékeztettek a 1930-as évek hasonló célú európai műveire.

„Az iszlám és a zsidó hagyományokban a betűk használata az idők során az egyik legfontosabb vizuális eszközzé vált a vallási tilalmak miatt. Ezért kezdtem a héber betűk segítségével alkotni, és ezt összeköttem a zsidó tartalommal.”

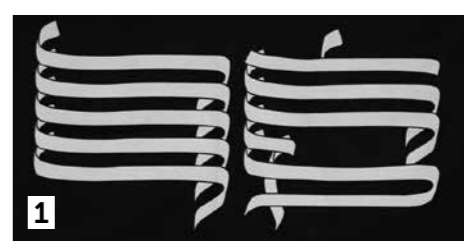
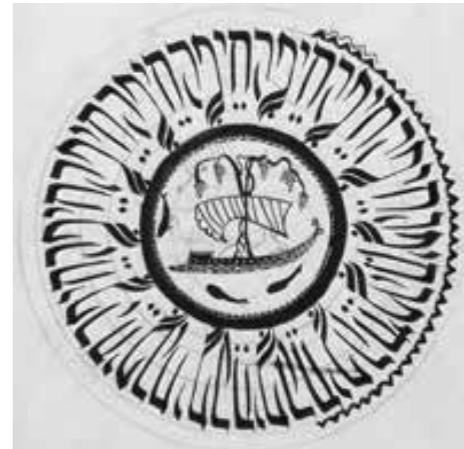
KÖZÖS ISZLÁM ÉS ZSIDÓ HAGYOMÁNY

Kutatásai során Dvora megismerte a keleti iparművészet ismétlődő eleveit: a sokszorosított, a visszatérő motívumokat, a csigamintákat és a díszítést. Az általa tervezett izraeli zászlón és útlevelemben (1, 2) az ősi jemeni írás stílizált betűi két háttérrel arany színnel jelennek meg – ezt a színvilágot a töröktől kölcsönözte. A zászlóban megjelenő betűk a Tizparancsolat első betűi. A színvilág és a stílus a Közel-Kelethez igazodik, és közelebb áll az arab országokéhoz, mint az európaihoz.

„A zászló megtervezése során kerestem a zsidó életciklusban, a rituális tárgyakban, az imakönyvekben és az imaszíjokban visszatérő szimbólumokat. Így jutottam el a töröktől, és láttam meg a kapcsolatot közöttük és a zászló mint olyan dolog között, ami körülölel, betakar és egyesít. A zászlókra a legtöbb esetben a kőtáblákat hímézték, és az egyes parancsolatokat azok kezdőbetűje jelölte, vagy a gimátria (a héber ábécé, az alef-bet számrendszere) szerinti betűjelük. Ebből indultam ki, és kezdtem játszani, a betűket kalligráfiával ábrázolni.”

BANKJEGYEK A MINDENNAPOK AZONOSSÁGTUDATÁBAN

„Az állam megalakulásával a kormány egy izraeli nemzeti-állami identitást akart megteremteni, és ennek részeként igyekeztek háttérbe szorítani a zsidó kulturális és vallási szimbólumokat. Az '50-es évek végén a Samir testvérek által tervezett

bankjegyeken szereplő kulcsfigurák – a tudós, katona, halász – az izraeli társadalmat magasztalták fel.”

Dvora felkérte a tervezőket arra, hogy összekapcsolja a származási és az új ország kulturális értékeit. Az ötszékes bankjegyet (3) például a jemeni közösségnek szentelte, amelyben az egyik legfontosabb érték a tanulás. A hédert (a zsidó alapiskolát) a gyerekek hároméves korban kezdik, körben ülve tanulnak, fölöttük áll, sétál a tanár. Dvora bankjegyein a körkörös forma az ülérendszert szimbolizálja. A bankjegyek tervezésében Dvora művészi a kabalához kapcsolódó kerek amulett és az esküált voltak. A bankjegy hátoldalát izraeli motívumként datolyapálmák díszítik, meg egy idézet az Énekek énekéből, ami a jemeni bevándorlásra utal.

ARAB VAGY „MEDITERRÁN” KULTÚRA?

Dvora munkája, akárcsak a többieké, arról tanúskodik, hogy a tervezőkre hatással vannak a társadalmi változások, és olyan kérdésekkel foglalkoznak, mint identitás, származás, gender, nemzetiség stb. Az egyik legmeghatározóbb elem a mizrahi identitás – egyfelől az európai, másfelől az arab, a közel-keleti vagy a mediterrán kultúrához való viszonyításban. Ezekben a művekben jól felismerhető az arab ornamentika, az arab betűk és az arab kalligráfia hatása.

„Azt tapasztalom, hogy pozitív változás megy végbe e témával kapcsolatban az izraeli közbeszédben, főleg a művészet, a kultúra és a zenei területén, de még mindig nem ismerjük eléggé a Kelet kulturális gazdagságát. Ha például Izrael újonnan

kibocsátott bankjegyeit nézzük, akkor látjuk, hogy a szépen tervezett grafika a svájci és az európai bankjegyeket idézi. Semmi nem utal a közel-keleti eredetre, és úgy találok, hasonlóság van az euro és az új sékel között. Úgy gondolom, ez tudatos választás volt.”

„A projektem pozitív visszajelzéseket kapott. Egyaránt szólított meg fiatalokat és időseket, mindenféle etnikai közösségből érkezettek. Egy barátomat az egyik általam tervezett jemeni betű a Buharában született édesapja kézírására emlékeztette. Az idősebb látogatókban a szülei otthonát idézte fel, de hallottam fiatalokat is sajnálkozni, amiért az elmúlt hetven év során elengedték a hagyományok. Mások kritikusán viszonyultak a látottakhoz, és az askenázi kultúra nézőpontjából kerestek befogadóbb megoldást. Én magam örülök a látogatók bizonytalanságának, és minden felmerülő kérdést gondolatébresztőnek és áldottnak látok.”

Dvora jelenleg grafikus tervező a Haarecnél, miközben tovább dolgozik projektjén és Atara nevet viselő betűtípusán, mely egy jemeni törökteljesítő (szofer stílus) írásjelein alapszik.

„A diploma megszerzése után visszatértem ehhez a projekthez, mely számos, engem érdeklő területet ölel fel: kalligráfia, tipográfia, helytörténet és zsidó hagyományok. A projekt egyben vitaforumot nyitott az izraeli társadalom érzékeny kérdéseiről, ami nagy örömmre szolgált.”

Helyszín: Az Izslám Művészet Múzeuma, Jeruzsálem
Kurátorok: Yuval Saar és Orly Amrami
Nyitva: 2018. április 7-ig

Eurázsiai lakoma

MEDITERRÁN ÉS KÖZEL-KELETI FÚZIÓS KONYHA

A közel-keleti és európai konyhaművészet sehol a világon nem simul egymásba olyan szépen és harmonikusan, mint ahogy Izraelben: éttermek, street-food standok és persze az otthonok konyháiban keverednek a klasszikusok: zaátar kerül a túrókrémbe, balzsamecet az arab salátára. Ebben a kulináris mindent bele-mozsárban az egymástól távol álló kultúrák nem kioltják, inkább kiegészítik egymást. Receptek Balázs Ibitől és Steiner Kristóftól.

Balázs Ibi receptjei

Ricset

Hozzávalók: 200 g bab, 1 csésze (kb. 100 g) gersli, 500 g marhahús, 250 g füstölt libahús, 1 fej vörshagyma, 2 gerezd fokhagyma, 3 ek. olvasztott libazsír, só, bors, esetleg kevés pirospaprika

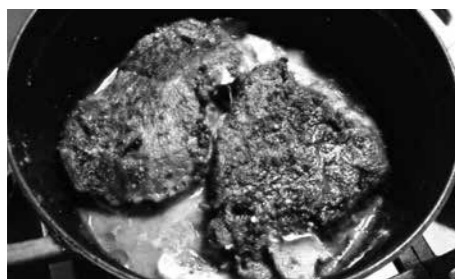
A babot és a gerslit egy éjszakára beáztatjuk. Nagyméretű tűzálló tálban vagy cserépedényben megolvasztjuk a zsírt, és üvegesre pároljuk az apróra vágott hagymát. Hozzáadjuk a fokhagymát, és hagyjuk kicsit együtt pirulni. A tűzről lehúvva borsozzuk (és/vagy belekeverjük a pirospaprikát), majd vízzel felengedjük. Hozzáadjuk a babot és a gerslit, valamint a húsokat, majd az egészet még a tűzhelyen hagyjuk felforni. Ezután annyi vizet töltünk hozzá, hogy teljesen ellepje. Lefedjük, és a 170 fokra előmelegített sütőbe toljuk. A szólethez hasonlóan lassan, nagyjából két órát hagyjuk összefőni, majd átforgatjuk, ha kell, pótoljuk a vizet, és nagyjából még egy óráig sütjük. A ricset állaga más, mint a sóleté, sűrű levesre emlékeztet.

Borsos fonat (Pfefferkuchen)

Hozzávalók: 500 g liszt, 200 g libazsír, 2 tojás, 1 mokkáskanál őrölt bors, 1 pohár fehérbor, só

A lisztet a zsírral elmorzsoljuk, hozzáadjuk a tojást, a borsot, sőt és annyi bort, hogy rugalmas tésztát kapjunk. Legalább két órát pihentetjük, majd kisujjnyi rudakat sodrunk belőle. Hármassal kicsi kalácsokat készítenk, és kizsírított tepsin aranyszínűre sütjük.

Lében sült marha (Saftbraten)

Hozzávalók: 1 kg csont nélküli marhahús (vesepecsenye, fehérpecsenye, felsál), 2 kanál libazsír, 1 fej hagyma, 1-2 szál sárgarépa, 1-2 szál fehérrépa, 1-2 gerezd fokhagyma, pirospaprika, 2 kanál süritett paradicsom, só, bors

A zsírt mélyebb lábasban felforrósítjuk, az egészben hagyott húst minden oldalán megpirítjuk, majd kivesszük. A hagymát, sárgarépát, fehérrépát karikára vágjuk és a visszamaradt zsírba dobjuk, hozzáadjuk a finomra aprított fokhagymát, majd a pirospaprikát. Visszatesszük a húst, fűszerezünk, hozzáadjuk a paradicsompürét is, és kevés vízzel felengedjük. Fedő alatt közepes tűzön puhára pároljuk. Mikor a hús megpuhult, kivesszük, felszeleteljük, a pecsenyelvet a zöldségekkel mártással turmixoljuk, és azon forrón a húsrá öntjük.

Steiner Kristóf receptjei

Marokkói tagine

Hozzávalók (4-6 főre): 1 hámozott, felkockázott padlizsán, 1 sütőtök meghámozva, kockákra vágva, 2 szál répa felkarikázva, 1 fej vörshagyma, 3 gerezd fokhagyma, megisztítva, felaprítva, 1 ujjpercnyi friss gyömbér, meghámozva, felszeletelve, 1-2(-3) csipet fahéj, egy kis csipet sáfrány, egy-egy csipet a kedvenc fűszereimből: őrölt koriander, chili, szecsendió, római kómény és kurkuma, 2 ek. mustár, 1 ek. sárgabaracklekvár, 5 dkg aszalt sárgabarack, aszalt szilva (vagy akár fele-fele, de fűgével is isteni), 1 dl fehérbor, 2 szem paradicsom felaprítva, friss korianderzöld, 5 dkg előfőzött gesztenye. A kuszkuszhoz: száraz kuszkus, só, mandula, zöldhagyma

A sütőt 190 fokra melegítem. Egy teflonos lábosban olívaolajat hevíték, egy gerezd fokhagymát rápréselek, mehet bele egy csipet só és bors is, majd a hagyma, a gyömbér meg az összes többi fűszer – végül a padlizsán.

Ha már hangosan sístereg, ugorhatnak bele az aszalt gyümölcsök, a sütőtök, a répa, a paradicsomok, a felaprított korianderzöld fele meg a gesztenye fele. Hozzáadom a bort, a mustárt meg a lekvárt. Tagine sütőedénybe töltöm át, aztán mehet is a forró sütőbe 70 percre.

A bő órácska elteltével leveszem a fedőt, és még tíz percig hagyom a melegben, közvetlen tálalás előtt szórom meg a maradék petrezselyemmel és a szétmorzolt gesztenyével.

Közben elkészítem a kuszkuszt. A száraz kuszuszt kb. másfélszeres mennyiségű, forrásban lévő sós vízzel öntöm le. Tíz percig hagyom, hogy megszívja magát. Ha megpuhult, a kreatív fantáziára van bízva, mihez kezdünk vele, de például felaprított zöldhagymával és tört mandulával összekeverve zseniális.

Burekasz

Hozzávalók (8 darabhoz): A tésztához: 4 csésze liszt, 2 ek. olívaolaj a tésztába, és egy csésze a sütéshez, 2 ek. ételectet, 1 tk. só, 1 tk. cukor, 10 dkg szobahőmérsékletű margarin, kb. 2 csésze víz. A töltelékhez: Krumplis-sütőtökös 2 szél meghámozott, kockára vágott krumpli, 2 csésze meghámozott, kockára vágott sütőtök, fél fej hagyma felaprítva, 2 gerezd fokhagyma, só, bors, pirospaprika és egy csipet gyömbér. Spenótos-tofus: 100 gramm (egy kocka) tofu, túrószertüre

morzsolva, 2 csésze spenótpüré, vagy 6 marék spenótlevel, fél fej hagyma felaprítva, 2 gerezd fokhagyma, só, bors, egy csipet szecsendió

A sütőt 190°C-ra előmelegítem. Egy kis lábosban vizet forralok, ha már zubog, mehet bele a krumpli, a sütőtök, majd a só. Egy másik tálban összekeverem a tészta hozzávalóit – a víz és a margarin kivételével.

Folyamatos kevergetés közben kezdem a tésztához adni a vizet, mindaddig, míg selymes (de nem folyós és nem ragadós) állagot nem kapok. Ha ez megvan, egy tiszta konyharuhával letakarom, pihentetem.

Olajat hevíték egy serpenyőben, ha már forró, két gerezd fokhagymát présellek bele, majd utána küldöm a felaprított hagymát. Só, bors, szecsendió, spenót követi, végül a tofu. 5 percig kavargatom.

Megismétlem a fenti olajhevítéses trükköt, ezúttal a gyömbérral és a paprikával. Amíg kis lángon felhevülnek, hozzáadom a főtt krumpli- és sütőtökkockákat, ha teljesen megpuhultak, fakanállal zúzom őket péppé.

Nyolc, nagyjából egyforma részre osztom a tésztát, és lisztezett sodrófával korongokat nyújtok a labdákból. Kiskanállal pakolok rá két-két kanál margarint, és

körkörös mozdulatokkal belemasszírozom a tésztába a kanál domború felével. Majd egy sugarat vágok a késsel a korong közepétől a széléig, és elkezdem felgöngyölni, mint egy szőnyeget. Mire körberek, hosszukás formájú tésztadarab lesz belőle, ezt göngyölöm fel, míg nagyjából golyó formát nem kapok.

Ha kicsit pihent a tésztagolyó, minden egyes labdát nagyjából palacsinta nagyságúra (kb. 22 centi) nyújtok, a vastagsága kb. fél centiméter legyen. Kibélek sütőpapírral egy tepsi, ráemelek egy tészta-korongot, majd félkör alakban megpakolom töltelékkel úgy, hogy a pereme körül egy centit üresen hagyok. Ha ez megvan, a korong másik felét hajtom rá, és a peremet összenyomkodom, hogy félhold alakot kapjak. Ha kész az összes, 25 percre betolom a forró sütőbe.

Padlizsán steak

Hozzávalók 2 személyre: 1 közepes padlizsán (lehetőleg egyenes), 2 gerezd fokhagyma, olívaolaj, só, bors... meg a kedvenc fűszereid

Rácsot teszék a gáztűzhelyre, közepes erősségűre állítom a lángot, majd perzselni kezdem a padlizsánt, amíg a héja min-

den oldalán szinte szénné nem ég. (Legalább 4 perccel számolok oldalanként, közben mindig forgatok rajta.) Összesen kb. 15 percre lesz szükség.

Amikor teljesen megpuhult és kihűlt, levágom a szárcsonkot meg a csúcstól, és finoman lehámozom róla az égett héjat.

E ponttól minden a kreatív fantáziára van bízva: felcsikozhatjuk, mintha fajtást készítenénk, vagy hosszában kettévágva steaket csinálhatunk belőle. Akármelyik verziót választjuk, só, bors, olívaolaj kell neki, és dörgölgessük bele kedvenc fűszereinket is.

Egy-két evőkanálnyi olívaolajat hevíték a serpenyőben, majd ha már forró, belepréselem a fokhagymát. Ha serceg, bele is dobhatom a padlizsáncafátokat, és körbeperitöm, hogy kicsit karamellizálódjon. A köret szabadon választható.

Jemeni malauah (vagyis kenyérlepeny)

Hozzávalók (8 darabhoz): 4 csésze sima fehér liszt, 2 ek. olívaolaj a tésztába, és egy csésze a sütéshez, 2 ek. 10%-os ételectet, 1 tk. só, 1 tk. cukor, 10 dkg szobahőmérsékletű margarin, kb. 2 csésze víz

A tészta elkészítése egészen a kelesztésig ugyanaz, mint a burekaszé, majd ha pihent már egy keveset, ideje malauah-illatba öltöztetni a lakást. Az utolsó tésztalabdák nyújtása közben már vehetjük az olívaolajat a serpenyőben.

Ha forró az olaj, belezuttantam az első malauah-t. Közepes lángon sütöm addig, míg a szélei aranybarnák nem lesznek, majd fordítok rajta meg egy konyhai kislappal, és a másik oldalát is megsütöm.

Egy lepeny bőven sok egy személynek, ezért ha csak néhányat szeretnék kisütölni, a többit kinyújtás után lefagyasztom. A tészta-korongok mindkét oldalára egy egy réteg sütőpapírt teszek, majd óvatosan lapos dobozba tesséklem őket, és már mehetnek is dideregni a fagyasztozóba.

Magyar siker izraeli fotópályázaton

Egyszerre négy, Magyarországról érkezett fotó ért el helyezést a Zsidó Lencse fotópályázaton, melyet a Beit Hatfutsot – A Zsidó Nép Múzeuma hirdetett meg. A kiállítás a múzeumban június 3-áig látható.

Az első díjat Verő Sára (BBOY) nyerte el „A cionizmus születése” című fotójával. Csoma Luca (szintén BBOY) „Cipők” című képe a kiállítás reklámfelületére került. Polidova Júlia (Bálint Zsidó Közösségi Ház) „A mi egyedi hanukáink” és Lukács Boldizsár (Lauder Javne Iskola) „Az első gyertya” című munkája a kiállítás színvonalát emeli, a magyar látogatók máját hízalja.

A Zsidó Lencse fotópályázatra több ezer fotó érkezett a világ minden tájáról. Ez a pályázat a múzeum oktatási részlegének éves projektje, amely egy három hónapos foglalkozássorozat keretében felkészíti a résztvevőket pályaműveik elkészítésére. A pályázat témája „A zsidóság és én” címet viseli, de idén, Izrael születésének 70. évfordulója alkalmából a tanulók nemcsak a saját zsidóságukkal kapcsolatos fényképet küldhettek, hanem megörökíthették kapcsolatukat az Izraellel, akár mobiltelefonnal készített képen.

A sok ezer pályaműből első szűrésben a zsüri százötvenet választott ki, a második csoportba már csak a legjobb 25 került, s ezeket ki is állították. És hogy közülük 4 magyar munka, ez minden reményünket túlszárnyalta.

Sára, Luca, Júlia és Boldizsár, őszintén gratulálunk a nagyszerű teljesítményetekhez. Kol hakavod és mazl tov a páratlan sikerhez!

Az Új Kelet üzség ezúton is kifejezi hálóját a magyarországi zsidó szervezetek résztvevőinek a koordinálásért, a magyar zsidó virtus gazdagításáért Izraelben. Köszönjük, Kőszegi Juci: Bálint Zsidó Közösségi Ház; Cséregi Éva: Bet Salom zsinagóga; Bán Linda: BBOY; Jávör István: Lauder Javne Iskola. ■

Polidova Júlia – A mi egyedi hanukáink

Verő Sára – A cionizmus születése

The Jewish Lens 2018

Lukács Boldizsár – Az első gyertya

Csoma Luca – Cipők

Gyakorlati tudnivalók friss oléknak Március végéig lehet egészségbiztosítót váltani

Izraelben négy egészségbiztosító pénztár (kupa) végzi a csaknem 9 millió biztosított ellátását. A legnagyobb a Clalit, amely ugyan az elmúlt évtizedben elvesztette ügyfelei csaknem egyszázötödét, még mindig több mint 4,5 millió ellátottat tart számon. Messze mögötte, de immár csaknem 2,3 millió biztosítottal a Maccabi áll, amit az elmúlt években rakétaszerrű növekedést produkáló Meuhedet követ, egymilliót meghaladó biztosítottal. A lista utolsó helyén a Leumit áll, amely az elmúlt években több mint 150 ezer ellátottat veszített, de még mindig több mint 700 ezren tartoznak ebbe a kupába. A biztosítottak alapellátásáért az állam fizet a kupa-nak, minden állampolgár után egységes összeget. E kiadás alapja a bérek után fizetett biztosítási járulékok, melynek egy része kerül az egészségügyi alapellátásba. Az állampolgárok a saját egészségbiztosítójuk vagy más biztosítótársaságok kiegészítő biztosításával is gondoskodhatnak a magas szintű egészségi ellátásról.

Az 1994-es egészségbiztosítási törvény alapján az izraeli állampolgárok egy éven belül kétszer, március végén és szeptember végén válthatnak egészségbiztosítót. Ehhez mindössze egy űrlapot kell kitölteniük a

postán. A váltás feltétele az is, hogy a biztosított legalább egy éve ügyfele legyen az elhagyni kívánt kupa-nak. Az ombudsman ajánlása alapján lehetőség van többszöri váltásra is különleges körülmények esetén, melyek a következők:

- a biztosított új lakhelyre költözött, ahol a korábbi egészségbiztosítója nem folytat tevékenységet
 - A kiválasztott új pénztár nem ad hosszú távú ápolási ellátást
 - A kiválasztott új pénztár a biztosított magas életkora miatt nem vállalja az ápolási (szüdi) ellátást.
- Az átlépés az egyik egészségpénztárból a másikba nem azonnal, hanem három hónapos átmeneti idővel történik meg. Ebben az időben a biztosított ellátását még a régi pénztár nyújtja. A törvény szerint azonnali ellátás csak az újszülötteknek, az új bevándorlóknak, illetve a 18 éven aluli gyermekeknek jár, de az erős verseny miatt egyes társaságok önkéntesen le is rövidíthetik az átállási időt.

Az említett szoros verseny miatt az is előfordulhat, hogy a biztosított a váltás bejelentését követően olyan kedvező ajánlatot kap a régi kupa-tól, hogy inkább hű-

séges marad. Ilyenkor egy hónapon belül megmondhatja magát, ha ezt az időt túllépi, már nem táncolhat vissza.

Mit érdemes figyelembe venni, ha egészségbiztosító-váltásban gondolkodunk:

- Milyen költséggel jár a biztosított és családja egészségügyi ellátása?
- Van-e korhatára az új kupa-hoz való csatlakozásnak?
- Az alapellátáson túl milyen egyéb kiegészítő szolgáltatást nyújt az adott egészségpénztár (fogászat, természetgyógyászati ellátások, védőoltások, gyermekfejlesztés, megtermékenyítési eljárások stb.)
- Mekkora a várakozási idő az egyes szakorvosi vizsgálatokra, műtétekre?
- Az új kupa megtéríti-e legalább részben a hálózatban kívülvégzett egészségügyi szolgáltatások díját? (privát orvosi vizsgálatok, magánkórházakban elvégzett műtétek, rehabilitációs költségek, orvostechnikai eszközök vásárlása stb.)
- Az időskori ápolási ellátásban milyen hosszú távon lehet számítani a kupa anyagi támogatására?

Én táncolnék veled

– DE NEM ISMEREM EZT A SZÁMOT

Ismerős érzés, amikor egy izraeli esküvőn a táncról kimelegedve azon kapjuk magunkat, hogy felcsendül egy klasszikus „muzika mizrahi” himnusz? Új bevándorlóként, mit sem ismervé mindezek kultúrtörténeti értékéről ilyenkor csalódottan leültem a sarokba, és vártam, hogy újra Ivri Lider vagy legalább Dana International slágerei dübörögjenek.

.....Steiner Kristóf.....

Mára úgy vagyok a „mizrahi” muzsikával, mint az ambával a falafelemben: nem akarom, hogy semmi mást ne érezek, de ha nincs ott, hiányzik. Vajon hasonlóan éreznek a szefárd zsidók Matti Caspi művészetét? Akárhogy is, álljon itt most öt-öt kihagyhatatlan örökzöld – két egymástól oly távol eső zenei kultúrkörből, amelyek egyenértékűen fontosak nekünk, izraelieknek: ha az egyik nem lenne, simán megbolondulnánk a másiktól.

Askenázi Top 5

5 ARIK EINSTEIN – ATUR MITZCHECH

Az izraeli zene John Lennonja színész, forgatókönyvíró, dalszerző, énekes – polihisztor volt. Bár sokan azt hiszik, afféle szerelmes dalocskáról van szó, a szerenád igazából Jeruzsálemnek szól.

4 SHALOM HANOCH – MEHAKIM L'MASHIACH

„A Messiás nem jön, még csak nem is telefonál” – szól a nóta, és bár vallásos üzenetnek tűnhet, valójában a nyolcvanas évek gazdasági mélyrepülését tükrözi. A legendás énekes az elsők között volt,

aki dalszövegeiben társadalom- és politikai kritikával élt.

3 MATTI CASPI – BRIT OLAM

Izrael „táncdal-fesztivál” érájának legendás alakja jegyzi ezt a nagyrabecsült szerelmes himnuszot – az elmúlt négy évtizedben minden harmadik szerelmespár erre a dalra vonul a hüpe alá. Talán klisé, de az izraeliek a mai napig épp olyan elzékenyülten törölgetik a könnyeiket tőle, mintha először hallanák.

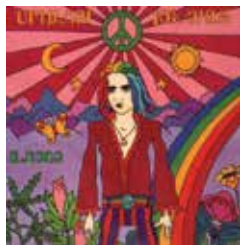
2 CHAVA ALBERSTEIN – K'MO TZEMACH BAR

Gyönyörűen komponált számaival és csodálatos tehetségével milliókat hat meg – de valahogy mindig csak gyászos megemlékezéseken kerülnek elő a dalai. Nem csoda, hiszen csaknem mind az elmúlásról, távozásról, szomorúságról szól.

1 AVIV GEFFEN – ANACHNU DOR MEZUYAN

Ebben a számban úgy énekel Izraelről, mint az „elbaltázott generáció” ottho-

náról: identitását és célját vesztett nemzetet ír le populáris stílusban. Az előadó édesapja, Yehonatan Geffen író-költő, az izraeli zenei és színházi élet askenázi pápája... azaz főrab-bija. Nagyon liberális főrab-bija.

3 ZOHAR ARGOV – HAPERACH BEGANI

Ez csak egy a mizrahi zene királyának örökzöldjei közül. Argov a hírnevét zseniális hangjának és magánéleti drámáinak köszönhetette. Ő volt az egyik első igazi celeb: tehetségét lassan háttérbe szorították drogproblémái, ez pedig előbb börtönbe juttatta, majd öngyilkosságba sodorta.

Mizrahi Top 5

5 OFRA HAZA – LEORECH HAYAM

A legendás énekesnő hatyúdála. A mizrahi zene hercegnője volt az első közszeretettnek örvendő izraeli művész, aki Németországban is vállalt fellépést. Tragikus halála – AIDS-ben hunyt el, drogfüggő férje fertőzte meg – még inkább ikonikussá tette.

4 SARIT HADAD – KACH ET HAKOL

Az első modern mizrahi előadó, aki a keleti motívumokat kombinálta a mai popzenével. Ez a dala a kétezres évek elejére repít vissza, amikor is feldolgozta a Vad angyal című tévésorozat főcímdalát. Natalia Oreiro slágere Magyarországon is befutott, és bár Sarit verziójának sikerei nem lépték túl Izrael határait, itt senki sem emlékszik az eredetire, csakis a feldolgozásra.

2 SHOSHANA DAMARI – KALANIOT

Néha elég, ha egy dal nem szól másról, csak virágokról. A jemeni színész és énekesnő beceneve magáért beszél: „a héber kultúra királynője”. Már Izrael államalapítását megelőzően híres volt, 2006-ban bekövetkezett halála napjáiig ünnepelt csillag volt, és marad mindörökké.

1 MOSHE PERETZ & OMER ADAM – HI RAK ROTZA LIRKOD

Két srác, akiknek a neve arénákat tölt meg Izrael-szerte, és egy dal, amely minden esküvőn, születésnapon és házibulin kötelező. „Nem lehet vele mit kezdeni, ő csak táncolni akar” – harsogjunk kórusban, és olyankor sem tudunk megálljt parancsolni a lábunknak, ha épp egy átlagos délutánon csendül fel egy bevásárlóközpontban, vagy hajnalban az AM:PM-ben. ■

7007

70 magyar képeslap a 70 éves Izraelnek album, magyar felmenőkkel, izraeli szívvel

Látogasson el az izrael70.hu weboldalra, ahol 2018. február 8. és április 18. között - Izrael állam alapításának 70. évfordulójáig, 70 napon keresztül, egy-egy magyar-izraeli történettel ismerkedhet meg!

Ajándék tőlünk, magyar-gyökerű izraeliektől, a hetvenedik születésnapjára készülő ünnepeltnek.

70 גלויות ברכה בהונגרית לכבוד 70 שנה למדינת ישראל אלבום עם שורשים הונגריים - ועם לב ישראלי

בקררו באתר izrael70.hu שם יופיעו מדי יום הסיפורים ההונגריים החל מיום 8 לפברואר 2018 עד ליום העצמאות ה-70 למדינת ישראל (18 לאפריל).

מתנה מאתנו, ישראלים ממוצא הונגרי למדינה שחוגגת 70 שנות עצמאות.

izrael70.hu

izraelinfo.com | ujkelet.com | shalom-olim.com

